

Komentář ke knize

Lewis Thomas: Buňka, medúza a já

Edice Kolumbus Mladé fronty 1981

Komentář: Karel Makoň

Poctivá výpověď lékaře a biologa, jakých je na světě málo, myslím jak těch lékařů, tak těch výpovědí.

(Odvolání na stránky v závorce)

(34): "Musí tu být nějaká skrytá základní síla, která žene dohromady jednotlivá stvoření tvořící myxotrichu a která pak pohání tuto skládku do biologického sjednocení s termitem."

Této základní síle lze přisoudit něco jako určitou míru nejistoty, na které je celý přírodní řád postaven. Zvláště při zázračných znacích symbiozy tato nejistota vystupuje významně do popředí. Jakou jistotu má pampeliška, vypouštějící svá seménka na padácích do větru, že se ujme z tisíce jedno nebo více?

Autor navrhuje, aby se třeba během desíti let nasbíraly aspoň o jednom druhu organismu (32) všechny možné informace a odtamtud se vyrazilo ke zjištění, o jakou integraci tu jde. Mám dojem, že ani toto východisko by nepřineslo úspěch. Předpokládaná zákonitost existuje, ale skrývá se za zákonitostí té které existenční úrovně. např. prvek je představitelem určité existenční úrovně a ve světě prvků se může uplatnit jen určitá míra předpokládané základní inteligence. Kdybychom zkoumali ještě jednodušší projev života, buňku, zjistili bychom obdobu nikoliv stejnost v projevu inteligence, protože vzhledem k "nosnosti buňky" tam vládne jen určitá část zákonitosti projevující se už v daleko složitějším prvku atd. (Vím, že si budete myslet, že nevím, za co se považuje prvek. Jeho tělo tvoří jediná buňka, jejíž orgány zajišťují všechny životní pochody, zatímco jediná buňka zajišťuje jen část těchto funkcí, látkovou přeměnu, růst, vývoj, dráždivost, rozmnožování dělením. Proto ji považuji za jednodušší než je jediná buňka prvka). Jen pomocí tohoto východiska si můžeme vysvětlit nelidskost přírodních zákonů, krutost, jaká vládne v přírodě. Stojí tam jeden zákon proti druhému v harmonickém souladu do té doby, dokud se nevloží do této soustavy vyšší prvek rozumu a s ním spojené náročnější sobectví. Platí pak obecně, že vyšší prvek si podmaňuje nižší, a dokonce jej ničí. Etika, náboženství a filosofie pak obsahují protitahy určené k zastavení narůstajícího poznání, když jsme zjistili, že soustava tahů a protitahů existuje na všech úrovních existence. Ale je to málo.

Zen-buddhismus přičítá automatickou činnost uvnitř lidského těla, kterou se řídí všechny samovolné činnosti, jako třeba tep srdce atd., jednomu a témuž "původnímu duchu", který se zabývá životem jako celkem a dokáže dělat najednou všechno potřebné k běhu života.

Způsob, jakým docházejí západní vědci k hypotéze Základní skryté inteligence, skrývá v sobě nebezpečí mytologizace vědy,

kdežto zen buddhistický přístup zase upadá do přílišného zevšeobecňování, kterým se nic nevysvětlí a nadto se může dospět k přílišné trpnosti v myšlení.

O náboženské mytologii se dá říci, že je to úpadková forma náboženství, a musím napřed říci proč, než se pustím do vědecké mytologie jako do obdobné úpadkovosti.

Nebude možno v rámci komentáře obsáhnout všechny nabízející se informace o vzniku náboženství a o jeho dnešním stavu. Vyčleňme si napřed ze všech známých náboženství dva způsoby vzniku náboženství, a to křesťanského a buddhistického. Co není o tom napsáno, ponechávám stranou jako pouhé dohady.

Gotama Buddha byl nábožensky založený člověk a snažil se z náboženství pro sebe vydobýt vědomé spojení s tím, čemu se říká Bůh. Nedařilo se mu to přes mnohaleté soustavné úsilí. Nenastávalo nic, co by svědčilo o tom, že překročil hranice dosavadního rozsahu vědomí. Tak v něm umírala postupně náboženská víra, na níž byl postaven jeho dosavadní život. Marná se ukazovala jeho snaha pomocí víry, askeze a různých jogických praktik dojít ke stavu vnitřního osvobození od sebe, od toho, který nás přidržuje v kleci vnímané skutečnosti. Teprve když odboural poslední stopy víry, tj. když se vzdal dobývání širšího vědomí lidskými prostředky a když sebe přestal litovat, že zažil po tolika létech usilovné práce tak velké zklamání, dostavilo se poznání, nečekaně, bez nejmenší předtuchy předem, a jeho já, které se po tolik let snažilo dostat se za sebe, bylo odstaveno v té své části, kterou nazýváme vlastní vůlí. Byl náhle zavalen vůlí tak silnou, že zapomněl na sebe a této vůli se nadosmrti odevzdal a jí sloužil. Obsahem jeho činnosti pak bylo sloužit lidem světlem dostavivšího se poznání. Ponechme stranou způsob, jak to udělal, protože teď jde o to, abychom si vybrali pro nás nejdůležitější fakt, že co nedosáhl postupným nabýváním, najednou před ním bylo v plné šíři bez nabýváním, nýbrž naopak za pomoci ztráty vlastní vůle, a v tom smyslu ztráty sama sebe. Stal se tak zakladatelem náboženství, které bylo při svém zrodu postaveno na nečekaném zjevení pravdy přesahující lidskou osobnost. Buddhismus je tedy postaven na zjevení pravdy. Takto se objevivší pravda se nikdy nestává vlastnictvím toho kterého člověka, jež přepadla, protože on dobře ví, že se musel všeho zříci, čím se snažil ji dobýt, nebo stát hodným, že se stal nádobou prázdnou a jen tím se stal hodným jejím nástrojem nebo jejím průchodištěm. Jako bychom zde byli svědky pravdivosti Ježíšových slov "zapři sama sebe". Není sice pravda, že by za tímto Gotamovým vítězstvím nad

sebou nestálo vytrvalé předešlé úsilí, ono se však muselo ukázat neúčinným.

Podobně tomu bylo s Ježíšem jako zakladatelem nového náboženství. Protože jsem o tom mnoho napsal, omezím se na jediný fakt, který znamenal převrat v Ježíšově životě. Byl jím vstup Ježíše do Jordánu v jeho třiceti letech. Tou chvílí odchází od své rodiny, neboť se stal vědomým synem božím a jeho rodina se tou chvílí rozšířila i na toho nejmenšího z bližních, jak se vyjádřil, neboť se jím vědomě stal. Tedy opět výrazný případ zjevení pravdy, nikoliv jejího postupného nabývání. Ježíš dával najevo, že nic nedělá pro sebe, vymazal zkrátka svou vůli, která uvažuje všechno pro svého nositele.

Ani Buddha ani Ježíš neučinili nic, co by z nich udělalo něco víc než prostředníky, zprostředkovatele Cesty, Pravdy a života. Všimněte si prosím, že tento komentář píše člověk s náboženskou zkušeností, a sami si odpovězte na otázku, zda má co říci náboženská zkušenost k dnešnímu stavu vědy, k jejím metodám výzkumu a k prostředkům, které užívá. Výzkum se provádí i v oblasti náboženství. Tam, kde vědci neznají původce toho kterého náboženství a shledávají přitom jeho úroveň za nízkou, mají tendenci docházet k lehkomyšlnému názoru, že jde o náboženství teprve se rodící. Např. konžský animismus je považován za rané stadium náboženství, zatímco je jeho úpadkovým typem. V tomto smyslu se dá také hledět na hinduistický Pantheon bohů. Každé tvářnosti přírodních jevů je postaven v čelo nějaký bůh, asi jako v úpadkové křesťanské tradici každému nepochopitelnému dění je postaveno v čelo nějaká polidštěná představa o Bohu. To jsou neklamné přechody k mytologizaci náboženství.

Nepočíná si obdobně věda? Začínáme vidět do dílny přírody. Už v 19. století se završila znalost řady přírodních zákonů, které vládou světem. Byl to hotový vědecký Pantheon. Ve dvacátém století nastoupila svou vládu jen relativita toho všeho, ale také vidění závislostí, které, až bude komplexněji poznáváno, vyústí v něco, co se v náboženství nazývá jediným Bohem. Jsou tu zatím úskalí, kterých si nevšímáme. Nyní už např. pomocí genového inženýrství začínáme vyrábět umělá semena, která jsou daleko účelnější než jaká vyrobila příroda, ale téměř nám uniká, že pouze využíváme znalosti zákonů, které existují tak jako tak i bez nás a působí svým způsobem slepě, takže dostane-li je do ruky člověk, poslouchají ho. Zatím ovšem člověk se spokojuje s konstatováním, že takové zákony tu jsou a že mají určitou funkci za určitých podmínek uplatnitelnou. Člověk může na těchto znalostech postavit celou škálu vědních oborů, od bioakustiky až

po akupunkturu, ale nepočíná si jinak než lidé ve zmytologizovaném náboženství. Je ovšem pochopitelné, že každé z těchto odvětví věd, má-li být dovedeno dále, vyžaduje si celého člověka s celým jeho úsilím, s celým jeho životem, jako by se klaněl nějakému bohu nebo se doprošoval nějaké vlastnosti jediného Boha.

Proč můžeme vyrobit lepší semena než příroda? (Mimoходом víme o tisíce let staré schopnosti Indiánů přetvořit semeno kukuřice, o schopnosti starých Egyptanů změnit povahu pšenice a zmnohonásobit dobu klíčivosti jejích zrn). Protože rozumem lze proniknout do celé šíře zákonitostí naší úrovně vědomí, ale nikoliv za její hranice. Stane se, že na naší úrovni vědomí rozsvítíme po celé její šíři světla a můžeme je třeba začít obdivovat (a nebylo by divu, jsou si toho hodna. Jenže v údivu a v úžasu se u nich zastavíme. Nový pantheon bohů. Nejvíce zdrcujícím způsobem na mne působí dotazy mých přátel na vyřešení toho či onoho, co se týká jejich života a situace. Ne, že bych jim nechtěl pomoci. Ale, na co se **neptají**, a mají se ptát? Všechna ta drobná světla, která jim osvětlí jejich cestu, nemohou ani v nejmenším zastat onu Základní inteligenci, onoho Původního ducha, naopak mají jej nahradit, ovšem beznadějně marně. Samá provizoria namísto jistoty. Až Albertus Magnus se dopustil té chyby, že svou náboženskou argumentaci - a to jen kvůli lidem - postavil na stavu tehdejších přírodních věd a filosofie. Jeho žák, sv. Tomáš Akvinský, potom nechtěně petrifikoval jeho zákonitosti v dopracování scholastické dogmatickosti, se kterou si dodnes Církev neví rady).

Ptáte se tedy asi: "Může být věda postavena na zjevení, aby v ní nastal odklon od novodobé mytologie k zákulisní skutečnosti? Dokud tento odklon nenastane, budeme ve vědě dosazovat jedno provizorium za druhé, a bylo by si jen přát, aby ta další provizoria byla lepší a brala zřetel na více souvislostí a následků. Kdyby nebyly známy cesty ke zjevení, nemluvil bych tak. Upozornil jsem už několikrát na onu známou epizodu ze života Gotama Buddhy, jak se stal osvíceným a jak vyšel ze všech provizorií. Takových příležitostí je více i mimo náboženský život, je nutno při nich zvolit to přirozené východisko, na kterém se právě nacházíme. Nejsme dnes nábožensky založenými lidmi, jakým byl např. Gotama, a proto naším východiskem musí být náš nynější život se vším všudy i s tou vědou a se všemi jejími vymoženostmi. Čím dál tím větší sebezápor vyžaduje vědecká činnost, neboť se dostává do oblastí, ve kterých už pouhá záliba nic neznamena, nic nového nepřináší. Proto případ Pascalův, manželů Curieových a

Einsteinův nebude nadále pouhou výjimkou. Přirozená povaha věcí si poradí sama a nastoupí proti jednostrannému a úzce specializovanému zaměření člověka-vědce.

Dalo by se to říci také třeba takto: Člověk se nemůže stát úzce specializovaným tvorem, jakým je např. mravenec nebo včela, protože má k dispozici daleko složitější organismus, který se celý hlásí k tomu, aby byl využit. Začne-li se člověk specializovat, dostane se do takových hloubek své specializace, že přizve samočinně zásobu energie a schopností připravených v ostatních zatím nezaměstnaných úsecích své bytosti. Takhle by mohla dopadat v kladném případě ochrana proti mytologizaci vědy a jejích záporných následků. Je ale na tento vývoj spolehnutí? Časově nikoliv, věcně ano. A to je výstražné memento.

Mytologizace náboženství má ty záporné následky, že křesťan považuje svého trojjediného Boha za jediné pravého a v jeho jménu byl už mnohokrát schopen vraždit "nevěřce" nebo "jinověřce", to jest ty, kteří věří, že právě jejich "jiný" Bůh je ten pravý. První takový vpád do mytologie Říma učinilo křesťanství, a výsledkem toho bylo, že mocnější Římané po tři století v sebeobraně, totiž v obraně své mytologie, která udržovala pohromadě jejich stát, vraždili křesťany. Pak se dostalo té moci křesťanům a oni vraždili nekřesťany a považovali dokonce za svaté ty, kteří nejdokonaleji mečem "hájili" křesťanství. Ovšem tato vzájemná nevraživost se potom rozpracovává i do sektářského života uvnitř křesťanství není však jen specifickým znakem křesťanství. Vezměme si boj na život a na smrt mezi muslimskými šiity a sunity. Ve jménu tohoto "svatého" hněvu se vedou na Středním východě bezvýsledné války a povedou se tak dlouho, dokud lidé nepřijdou na to, že za jejich pojetím Boha je ještě zažívání Boha, které rázem pošle do důchodu všechny mytologické tváře Boha. Ale jak vzácné je toto poznání v náboženství, tak ještě vzácnější je v oblasti vědy. Poznává-li např. dnes vědec, že v těle jsou látky, antigeny, schopné vyvolat tvorbu protilátek, pustí se do imunologie, do nauky o obranných schopnostech organismu proti infekcím, a dospěje k mnoha všetečným poznatkům, kterými poslouží lékařství a jiným oborům. Jakmile se však popojde v kterémkoliv vědním oboru pár kroků, stávají se další kroky velmi náročné. Duch tohoto oboru vědy si žádá svého zastávce celého, nenechá ho ani na chvíli odhlédnout někam stranou. To samo o sobě by nebylo tragické, kdyby šlo jen o "zfanatizované" jedince nebo skupiny lidí. Vždyť těch je zapotřebí ve všech vědních, technických a sociálních oborech. Ale vědec je ochoten vraždit, protože ani sám na sebe nebere ohled.

Takových příkladů máme dost nejen ve všech válkách, ale i v běžném mírumilovném životě, a přibývá jich, stávají se ne výjimkou, nýbrž pravidlem.

Dnes by se žádná politická moc neobešla bez aktivní pomoci vědců všech oborů, nejen těch, kteří vynalézají atomové bomby nebo chemické zbraně. Stačí potom jen poštvat jeden národ proti druhému, nebo jeden ismus proti jinému ismu, a už padají lidé na obou stranách. Ale nejen za války! A za tím vším stojí zmytologizovaná věda. Vědec dokonce považuje za svou "svatou" povinnost hájit své všemi prostředky hlava nehlava.

Dovídáme se např. o mravencích, že mravenci z jednoho mraveniště stejně páchnou a rozeznají nepřátelské mravence, kteří páchnou jinak, a proto proti nim vedou válku. Na úrovni biologického vývoje mravenců je tomu tak dobře, ale na úrovni člověka? Ani vědci se nestarají o to, aby se dostali z úrovně čistě přírodních zákonitostí dál a staví se proti sobě jako různě páchnoucí mravenci.

Pocituji možná toto nebezpečí silněji a živěji než většina lidí, ale mám pro to omluvu. Kdyby se byly v mém životě radikálně nezměnily poměry (a to ne jednou), klečel bych dnes před oltářem některé velmi specializované přírodní vědy, nedbal bych na sebe a možná, že bych byl schopen i nedbat na jiné. Protože jsem však byl z tohoto trendu násilím vytržen a vytrháván, jsem schopen nejen varovat, ale i ukazovat cestu z této slepé uličky vědy.

Výchova člověka by se neměla ubírat jen k tomu, aby se z něho stal dobrý odborník na svém místě, nýbrž má se dbát na to, aby mu zbyl čas k tomu, aby tohoto odborníka ovládal záměrně pěstovaným pohledem na celou podstatu života, který není jen přírodní záležitostí. Kdo dnes dokáže poctivě smýšlejícímu člověku, že celý časoprostor se všemi jeho průvodními jevy jako je vesmír a poměry v něm až k buňce a atomu, jsou trvale bez přestání probíhající přeměnou bezčasového a bezprostorového v časové a prostorové? Tam by se měl zaměřit náš výzkum, je-li tomu tak. Zní nám to neuvěřitelně, že se něco takového děje a bude nám to připadat tak dlouho neuvěřitelné, dokud budeme vládnout jen těmi neadekvátními prostředky výzkumu, jaké máme dosud. Zde je ono scestí. Smyslovými a rozumovými prostředky se může člověk dostat ještě mnohem dále než je dnes v oblasti vědy a techniky, ale je to cesta z bezčasového k rozpracování časového, točení se v kruhu, nic více. Nevede zatím zpátky ke zdroji i všech těch nepatrných rozumových možností. Není třeba, aby člověk udělal čelem vzad vůči všem výdobytkům vědy a

techniky, naopak, ale je i nutné a čím dál nutnější, aby si byl vědom toho, že pouze napodobuje v malém rozpínání vesmíru, časoprostoru, a že je k tomu všemi okolnostmi sváděn. Žijeme v dualismu, a tam se páry dvojic vzájemně drží v šachu, odtaživost je držena přitažlivostí atd. Primitivně se dá na to hledět jako na něco antagonistického, jako třeba v náboženství na boj dobra a zla, ale ono jde o velkolepou harmonii, která jen na poli, kde se jí nerozumí, stojí miliony životů. Jak se to všechno vzájemně plodí a požívá v tom přírodním světě. Zvíře cítí potřebu se nažrat, a proto vraždí (jsou četné výjimky. Tygr vraždí bez ohledu, lev nikoliv), a tak to jde až do buněčného života. Na nás však je, abychom, přestože jsme nositeli tohoto vzájemně se požívajícího světa a jsme na něm závislí, dokázali se chovat jinak než přírodní tvor, dokázali vytěžit z tohoto tvrdého boje o život v časoprostoru vědomí života nezávislého na času.

Vezměme si příklad, že jsme připraveni (44) komunikovat s obdobnou sluneční soustavou Tau Ceti. To bude radost, až se nám to podaří. Vůbec si nevšimneme, že neděláme nic jiného, než že pokračujeme v poskakování v kleci časoprostoru. Na pozadí toho je však správný pocit, který je velmi nadějný: Země se nám stala jaksi těsnou (45). Jak jsme ale ještě daleko od chvíle, kdy nám bude čas a prostor těsný a nedostačující nám budou všechny rychlosti v něm dosahované, začínaje rychlostí světla a konče kvantovým přenosem nějaké skutečnosti bez ztráty času. Pak bude brána svobody otevřena, zatím jen otevřena. Dosud se bavíme ohledáváním klece. Do určité míry je to velmi užitečné, přesto je to zdržování v času a v prostoru, odkud se dá načerpat velmi málo z moudrosti pro nás připravené.

Velmi zajímavý je postřeh zaznamenaný L. Thomasem, že ono zvířecí rozlišování svého druhu je základem vlastnění. Opravdu tomu je tak, i naše pocity vlastnictví, ať k lidem, věcem nebo vlasti mají své kořeny v tomhleto zvířecím přístupu ke všemu. Zde také tkví naše nejpevnější kotva, v tzv. stvořeném, tj. v časoprostoru. Jít tedy za zvířecí přístupy ke svému. Ježíš se o tom mistrně vyjádřil: "Zvířata mají svá doupata, ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá, kam by hlavu sklonil." Myslí-li, že má, je zahrabán v tomto od zvířat přivlastněném doupěti, ať je jakékoliv, nikdo ho odtamtud nedostane. Taková je dnešní situace.

Ovšem, nebylo by dobře, kdybychom dopadli jako ti mravenci na Manhattanu (48), nebo jako Antaeus, kterého porazil Herakles, jakmile se Antaeus přestal dotýkat země. Abych mluvil chvíli za sebe: Co bych já dnes věděl o principech cesty do

vědomě prožívaného života, kdyby byl Ježíš Kristus neseštopil na zem a nedotýkal se jí 33 let!

e zajímavé, jak Lewis Thomas pochopil Herrigelův spis "The Art of Archery" ("Umění lukostřelby"). Thomas o tom píše (54): "Třeba takové umění lukostřelby zen, když na to přijde. Učíte se, učíte se dlouhé měsíce pod dohledem mistra oboru, učíte se vypustit šíp, aniž byste jej vypustili vy. Vypouštět musí vaše prsty, prsty samy o sobě, vzdáleně, asi tak jako se otevírá květ. Když se to naučíte, nezáleží na tom, kam šíp letí, dokázali jste to. Můžete vystoupit ze sebe a podívat se kolem."

Dovolím si k tomu přidat vlastní zkušenost. Někdy mezi 17. a 18. rokem svého života jsem se marně pokoušel zvládnout pozici padmasany tak, abych tělo necítil. Měl jsem asi příliš tvrdé šlachy, nešlo to, pořád jsem cítil obtížnost té asany. Ale nevzdával jsem se. Až se mne beze slov ujal nějaký vzezřením mladý indický jogin, zakýval se mnou v mé bolestivé pozici, a já jsem nejen přestal pociťovat tělo, ale zvládl jsem pozici tak, že jsem se dostal za časoprostorovou klec. Bylo to osvobození, za kterým jsem svým tréninkem nemiřil, protože jsem si do té doby myslel, jako dnes si to u nás myslí všichni naši hatha jogini, že hatha je jen přípravkou pro vyšší typ jogy, ale není uzavřeným systémem. Naše tělo je dopracovaným systémem, ne takovým jako jiná zvířecí těla, a pokud je máme k dispozici živé, můžeme, držíce se ho jako východiska, vyrazit z něho do věčnosti. Byl to tehdy rozdíl ve stupni poznání vyšší, než kdybych se byl učil lukostřelbě u mistra zenu. Nicméně velmi oceňuji, jak Lewis Thomas pochopil smysl lukostřelby podle mistrů zenu.

V kapitole **Společenský rozhovor** (66-70) si autor láme hlavu nad tím, kam lidi zařadit podle třídění na sociální a méně sociální tvory. Správně však postřehl, že nejsme bezhlaví a že naše každodenní konání není beze zbytku a do posledního detailu kódováno naším genomem (67). Ovšem že ne, ale nejen proto, že máme hlavu, ale i proto, že máme přece jen složitější, méně specializovaný organismus než kterékoli zvíře, nemluvě ani o buňkách nebo atomech.

Každá složka našeho organismu navíc existující oproti zvířecímu nejen umožňuje člověku užívat genetického záznamu (genomu) jinak než zvíře, ale - a o tom nám biologie svými dosavadními výzkumnými prostředky nemůže poskytnout žádné informace, spojuje nás s jiným záznamem než genetickým, nazvu ho nezrozeným, který se do nás vtěluje v okamžiku našeho zrození na svět. Tento záznam se prostě přes zvířecí organismus do

vědomí zvířete nedostane. Dalo by si říci, že jsme v širším měřítku společenskými tvory než zvířata. Nemíním tím jen předpoklad, že také jinde ve vesmíru žijí lidé, nebo jim podobně vybavení tvorové, takové bratry mohou mít i zvířata na jiných planetách, ale mám na mysli celou škálu duševních stavů, jimiž se šíří svého vědomí podstatně lišíme od zvířat, takže se nemůžeme ve všem srovnávat se zvířaty. A tyto duševní stavy mi připadají být vlnami na mnohem hlubším oceánu vědomí, na němž je sice každá vlna závislá, ale není jím způsobována. Tato závislost na hlubině vědomí se ukazovala být velmi znepokojujícím činitelem u všech lidí, kteří nežili jen napodobivým životem, především u umělců, náboženských myslitelů, filosofů a všech tvůrčích duchů všech dob. Potýkali se s tímto vpádem něčeho za hranicemi lidského rozumu. Všechny ismy všeho druhu představují polidštění takových vpádů odjinud než z genetického záznamu. Polidštění činí sice z toho něco srozumitelného a uskutečnitelného prakticky, nebo něco krásného, co i jiné povznáší, kdo se tak daleko nedostali - mám na mysli hudbu a umění vůbec - ale polidštěním z původní velikosti poznávaného činí vždycky jen pouhý chabý odlesk celistvějšího poznání, které stojí za tím. To nejcelistvější poznání je ovšem lidsky k ničemu, protože člověk nemůže ani v nejmenším zastat jeho úlohu: řídit vše, aniž by do něčeho osobně vstupovalo. K osobnímu řízení má toto nejširší vědomí své pomocníky, a jedním z nich je člověk, zvířata, buňky atd. až do nejmenších a svou činností nejspecializovanějších částic. My např. všechno děláme přechodným druhotně sociálním způsobem, kdežto ono působí prvotně sociálním způsobem, tj. dosud si biologie troufá zkoumat jen projevy života. O životě samotném neví nic a zatím má co dělat s těmi projevy, tak jí to nevadí. Je tomu tak, jako kdyby někdo četl knihu a neznal autora. Potřebuje ho znát, aby mohl číst jeho knihu a dokonale pochopit souvislosti mezi slovy, větami, kapitolami a konečně smysl celé knihy? S tímto biologickým přístupem ke skutečnosti se např. filosofové těžce smiřují a připadá jim, že je tuze jednostranný.

Autor se dále právem pozastavuje nad problémem našeho jazyka (68n). Praví: "Začíná to vypadat čím dál tím znepokojivěji, jako kdyby dar řeči byl jediným lidským rysem, který nás geneticky vyznačuje a odlišuje od ostatního života..... Rodíme se se znalostí jak jazyka užívat."

Tady někdo, kdo se narodil řekněme v Číně, nenarodil se se schopností naučit se čínsky, nýbrž se schopností naučit se tomu jazyku, který slyší ve svém okolí mluvit. Jak jinak je tomu se zvířaty. Čínská husa vydává tytéž signály jako evropská husa a

rozumí si s evropskou husou. Je jí vrozena husí řeč. Např. řeč kočkovitých šelem je tak příbuzná, že se rys může mňoukáním dorozumět s domácí kočkou i se mnou, který rozumí jen kočičím signálům. Vrozenost zvířecí řeči jde tak daleko, že např. housátko, které bychom vychovali bez nejmenšího styku s husami, v prvních dnech svého života by vydávalo jen signály pro dorozumění s matkou a chovalo by se k nám jako k matce, ale dorostlo by ke kompletní husí signalizaci hus žijících ve stádu. Člověk je schopen se této signalizaci naučit už v předškolním, nebo snad jen v předškolním věku. Dětská mláďata, která se zatoulala do džungle, naučila se užívat signalizaci zvířat, se kterými žila pohromadě. Není tomu tak opačně. Zvíře se může naučit všeličemu z lidské řeči, ale nenaučí se mluvit. Papouščí řeč je pouhou zvukovou napodobeninou lidské řeči, nemá však lidský obsah. Zvíře nemá ve svém vývoji zapotřebí lidské řeči. Lidé mají řeči zapotřebí, aby si udrželi lidský způsob života. Ale co už biolog neví: Lidská řeč také člověka přidržuje na jeho biologické úrovni a nedovoluje mu daleko se od ní vzdálit. A pokud by byla zábranou vyšších projevů života, byla by na určitém vývojovém stupni člověka velkou překážkou. Přesvědčili se o tom především hudebníci a výtvarní umělci, kteří by se cítili hotovými žebráky, kdyby byli odkázáni než na řeč jako prostředek dorozumívací, ale nejen dorozumívací, nýbrž i život naplňující, vyjadřující. Při určitých duševních procesech člověk zapomíná na řeč a už ji nepotřebuje, a přece je těmito procesy posunován kupředu. Jeho duše totiž nemusí mluvit, aby vyjádřila mnohem víc než nejbohatší a nejduchaplnější řeč. Člověk se stýká, aniž si to uvědomuje, se svou nemluvicí duší, která překračuje biologické hranice jeho lidství.

Jsou ovšem umění, jako třeba herectví nebo spisovatelství, kde se řeč vyskytuje ještě v jiné důležité funkci, než je obvyklá. Zbavuje člověka jeho samého. On se stává zprvu jiným člověkem a pak se z toho může vyvinout potřeba nebýt jen sebou, rozšířit se za hranice odděleného lidství. A to je velmi požehnaný stav, aspoň tak jak jej člověk pociťuje.

O vědě praví autor, že tam největší hodnoty vznikají z náhlých, nevypočitatelných shluknutí nahodilých poznatků a z intuic, které se ve vědě nazývají dobrými nápady (80). "Je to podle mne chování instinktivní a nejproduktivnější věc z toho všeho, co se během staletí lidské bytosti naučily dělat vespolek." (84)

Ano, navenek je to instinktivní jednání. Proč ale je nedokáží provést zvířata, která v tomto ohledu jsou mistry? Tři dny před dávným zemětřesením v Sarajevu se odtamtud odstěhovali všichni čápi. Člověk se dal překvapit, nemá ty schopnosti jako čáp. Jeho

stěhování nebylo náhodné, a náhodnými nejsou ani ty dobré nápady, o nichž byla řeč. Jsou to vrcholy mnohaletého, třeba zdánlivě neúspěšného, přestože úporného, hledání. Na konci té periody neúspěšnosti je pokorná rezignace, po níž se najednou dostaví nápad. Zen-buddhisté by řekli, že s metodou to nejde a bez ní také ne. V žádném případě se tu nepříhodilo nic náhodného. Člověk opustil sebe, nebo zapřel sebe, a v tom je ten zákon nápaditosti, pokud se splní podmínka, že se člověk nevzdá, dokud nevyčerpá všechny své možnosti a pokud možno v klidu. Bylo by tedy dobré rozlišovat mezi instinkty, o které se nerovnou měrou dělíme se zvířaty, a mezi úsilím, které není bezhlavé, není instinktivní a náhodné, a končí klidným, třeba i mnohokrát opakovaným odstupem od úsilí. Když malíř maluje, nesčetněkrát odstupuje od svého díla. Kolikrát jen odstoupil Leonardo da Vinci od malby své Mona Lisy! Není moudré jen usilovat? Není moudré jen neusilovat!

Mnoho duchaplného řekl autor ve zkratce o počítačích a správně zjistil, že nejsou zatím schopny kolektivního chování, asi proto, že nikdy nebudou mít příležitost, aby se tomu naučily. My je tomu totiž ani nemůžeme naučit, protože sami se nevyznáme v tom, o čem autor říká: "My jsme nejtajuplnější právě ve svém kolektivním chování. Dokud tomu chování neporozumíme, nebudeme schopni sestrojít stroje nám podobné." (91) Je tomu tak, protože my se nechováme kolektivně. Jen proto, že nás k tomu vedou naše společné biologické procesy, nýbrž naše opravdu kolektivní chování, bez všech překážek národnostních, náboženských, rasových a politických, je živé jen tam, kde se u lidí dostaví zkušenost o sounáležitosti s bližním, kterou nenabudeme dříve, než vyjdeme sami ze sebe, a čím dokonaleji, tím lépe. Všimneme si zase jen dvou zářných příkladů, ačkoliv bych jich dokázal najít mnohem více. Rád opakuji některé příklady.

Zase příklad Buddhův. Dokud se staral jen o sebe, o svou spásu, nestaral se o širší kolektiv, leda o ty jedince, kteří s ním po boku také hledali osobní spásu. Jakmile se však vzdal této marné snahy pro sebe najít spásu, rázem nabyl schopnost patřit svým zájmem všem lidem, kteří byli ochotni slyšet jeho poselství o střední cestě. Ta nespočívá v prostřednosti, nýbrž v tom, že se člověk nestará jen o sebe nebo jen o jiné, nýbrž volí prostřední cestu, na níž je svůj do té míry, aby mu tato sebeláska nezastiňovala stejný poměr k jiným lidem, aby tedy dospěl do stadia vztahu k lidem, kdy bude milovat sebe jako bližního.

Ježíš vycházel z jiné situace poznání než Gotama Buddha. Od mládí věděl, že jeho otcem není pozemská bytost, nýbrž někdo, kdo je společným otcem všeho. Takový někdo nemůže být ze své strany oddělenou bytostí od všech a od všeho. Trvalo mu však nejméně tolik let jako Buddhovi, než dospěl k takové míře komunikace s tímto všeotcem, že se nepotřeboval pro informace o životě a o životních zákonitostech obracet k sobě, nýbrž k němu. (Dokonaleji by se dalo říci: než začal vycházet ve svém poznání k poznání Otce, otcova.) Ukázal také cestu k tomuto rozšířenému (lépe: převrácenému co do východiska) stavu vědomí, které se dá následovat. Na té cestě se přijde na to, proč jsme vyšším způsobem kolektivními bytostmi než stádní dobytek, a je po záhadě. Ježíš učil tomuto systému dvojitým způsobem:

1) Vyhledáváním příležitostí, jak se sblížit s Otcem (viz vystoupení ve chrámě, když mu bylo dvanáct let).

2) Pomáháním bližnímu bez ohledu na sebe, jen s ohledem na správnost takového počínání. Narůstá v člověku totiž rozlišovací schopnost, podle níž pozná např. i to, kdy a kde má pomoci, čili obecněji řečeno, co je správné a co je nesprávné na té které úrovni duchovního rozvoje. Přitom ovšem nesmíme být posedlí myšlenkou, že plození člověka člověkem je prvním a posledním článkem v řetězu vývoje. Nebudme příliš homocentričtí! Atom, buňka, zvíře, člověk, všichni jsou dětmi téhož Otce, který nepodceňuje funkci každého z nich. Atom je stejně důležitý jako člověk, ale má jinou specializovanou funkci.

Je zajímavé, jak se dívá autor na mytologické příběhy z dávných dob, na postavy gryfů, fénixů, kentaurů, sfingy, Ganeši aj. Považuje je za něco podobného engramům vestavěným do našich genů (94).

Mám za to, že u většiny mytických bytostí, jako u Ptaha, Sfingy, Ganeši, pokud představují kombinaci zvířete a člověka, jde o hluboké poznání naší závislosti na zvířeti, jímž je lidské tělo. Jako by se nám napovídalo: "Ty, člověče, který máš zvířecí tělo, nezapomeň, žeš vnitřně bohem, nesmrtelnou entitou." Pak prosba ke Ganešovi byla proto tak účinná (96), že se obracela k něčemu, co bylo mocnější než člověk - zvíře. Ve všech případech si s tímto receptem nevystačíme, ale i na ostatní postavy z bestiáře bych znal hlubší vysvětlení, než jaké nám poskytují biologové. Proč? Protože biologie se dosud nezabývá životem samým, nýbrž jen jeho projevy. Může tedy ze svého stanoviska postřehnout jen hlavy draka, ne draka samého, a také se počíná potýkat s tolika hlavami, které samy o sobě se nedají zabít, že v tom může najít

zlíbení a zastavit se ve správném směru k životu. Huře se vede podobné mytologizaci v náboženství. Tam např. křesťané správně vyvodili z Bible, že existují tři rozhodující aspekty boží moci: tvůrčí moc, která vynáší ze sebe, co tvoří - pak spasitelská moc, která rozšiřuje vědomí např. vědomí nacházející se na úrovni lidské). Jenže, a zde je kámen úrazu: Všechny tyto tři aspekty náboženské tradice, ubírající se chybnými cestami, degradovala na tři božské osoby, mytologizovala, a co huře, polidštila. Náboženství zde nasadilo opačný kurs, než jaký má vzít: Šlo od Boha k člověku místo od člověka k Bohu. Ale žádné zlo není prosto dobra. A tak je tomu i s dnešní mytologizující biologii. Kolik užitečných závislostí objevila v tom labyrintu genů a antigenů atd. Thomasův bestiář novodobého typu je hledání východisek z různých slepých uliček. Jeho eseje nevznikly naráz, nýbrž jsou jakýmisi zповěděními, co se v něm odehrávalo, když se setkal s různými poznatky vědy, a jak se s nimi vnitřně vypořádal. Největší cenu má právě ten jeho odvážný výstup z intimity vnitřního života vzdělaného člověka. Ze všech jeho vývodů čišší dvojí potřeba: zabránit atomizaci myšlení a pak všechno sjednotit pod jednou střechou tajemné Základní inteligence. Jak potřebuje moderní člověk mít záštitu v náboženství, i když mu tak neříká. Komentátor, který by se měl stejnou, **upřímně** předloženou měrou v komentáři opírat o osobní zkušenosti, jako se autor knihy opírá o osobní zkušenosti, které se kryjí s pokrokem vědy v oborech jím prostudovaných, je v těžkém postavení, je-li jeho druh zkušeností u oblasti, kam věda neprošla a zatím proniknout nemůže, protože si počíná velmi těžkopádně. Každý vědecky fundovaný člověk, má-li být za takového považován, musí prokázat napřed před zkušební komisí, pak před širší veřejností, že zvládl svůj obor aspoň tak jako jeho zkoušející, jinými slovy, že by jeho vědomosti mohly být také jen břemenem, které je povinen vláčet na svých bedrech, aby byl uznáván a nebyl vyřazen ze skupiny tažných zvířat. Málokdo, a takovým je Lewis Thomas, má ještě tolik síly, aby zdvihl pohled a hřbet od svého břemene. Vypadá přitom někdy jako nehodný syn, ale před sebou se dokáže s tímto podezřením vyrovnat, protože potřebuje v tom haraburdí v sobě udělat nějaký pořádek. Jestli pak i prozradí, jak si ten pořádek dělá, provede učená společnost o něm základní vyšetření, a tato anamnéza bude znít patrně dost nepříznivě. Vždyť i všichni ti, kdo jsou jejími původci, by mohli něco takového přiznat, ale nejsou vzbouřenci, vědí, co si mohou dovolit. Přijdu-li třeba na nějakou psychiatrickou kliniku, kde se znám s několika lékaři osobně, ne jako pacient, každý z nich, pokud není někdo další z lékařů přítomen, mi potichu říká (protože zná můj druh zkušeností), že na

věc jde také ještě jinak, tak nějak podobně, jak bych na ni šel i já, kdybych byl psychiatrem. Připomene mně, jen abych to nikomu z jeho kolegů o něm neříkal. Mnoho šťastných lidí si našlo v této přemíře informací svou cestičku, ale buď se bojí o ní mluvit, aby se nekompromitovali (bývá to cestička velmi prostá a přímočará), nebo aby zůstali sví se svým soukromím. Asi nikdy bych byl nenašel tolik síly, abych zdvihl hlavu od tolika vědomostí, které nabízí moderní věda ve všech svých oborech, byl bych býval rád, kdybych byl aspoň část těch vědomostí stačil vstřebat, kdyby mě nebyly okolnosti donutily hlavu zdvihnout. Ale jak už se jednou zdvihne, pak už se může dělat jen dvojí: říci si skromně "jsi příliš odvážný, nech toho a snaž se vplout zase do obecného proudu", nebo "když už ses jednou do toho dal, uspořádej si své věci v dialogu s ostatními". Tehdy si musí vybudovat v sobě nějaký řád hodnot, v tom mu těžko někdo pomůže. Nedokáže-li to, zbankrotí před sebou i před společností, které slouží. Přestože jsem zdvihl hlavu, choval jsem se ve společnosti sobě rovných pěkně potichu až do té doby, dokud jsem si nevytvořil jasný řád hodnot, o kterých jsem nemohl pochybovat. Teď jsem např. komentátorem, a tak mi dovoluňte, abych tentokrát svou práci považoval za totožnou s prací Lewise Thomase, který komentuje dnešní stav lidského poznání. Píši tedy vědomě komentář komentáře a nebudu se snažit viklat tím, za čím stojí a na čem stojí celá stavba naší civilizace. Jestli se však od té stavby přece jen odchýlím, je to tím, že dříve, než jsem se stal civilizovaným člověkem, byl jsem v předškolním věku přírodním člověkem, a mám na tu dobu velmi milé a živé vzpomínky.

Z kapitoly o různých slovech (100-105) vypisuji citáty a třetí přidám, abych mohl napsat komentář podle svého vkusu.

Myšlenka, že kolonie sociálního hmyzu..... mají kolektivní inteligenci..... mnohem větší než by byl součet těchto vlastností jednotlivců tohoto kolektivu..... byla poprvé formulována ve sděleních významného entologa (badatele o hmyzu) Williama Mortona Wheelera 1911, který pro ono uspořádání navrhl termín superorganismu (105), později přezvaný Janem Smutsem na holismus 1926 (101).

A nyní hned k tomu druhému citátu. Poustevnice ze čtrnáctého století, Juliana z Norwiche napsala: "Ukázal mi malinkou věc velikosti lískového oříšku na dlani mé ruky a věc ta byla zakulacená jako míč. Podívala jsem se na ni okem porozumění a myslela jsem si: Co by to mohlo být? A odpověděno bylo obecně asi toto: to je vše, co bylo učiněno." (105)

A konečně přidaný citát. Ježíš řekl: "Kdykoliv se shromáždí dva nebo tři ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich."

K prvnímu citátu by bylo dobře dodat, o čem se už autor dříve zmínil, že mravenci, včely, kobylky a jiný společenský hmyz se chovají jinak jako jedinci než pospolu. Jako jedinci mají jiné respektive kvalitativně nižší schopnosti, nemohou-li se stýkat s kolektivem, kdežto v kolektivu vykonávají činnost, o kterou jako jedinci ani nezavadí. Narostla pak rázem nová kvalita jejich činnosti. Tato kvalita obvykle nepřesahuje mezi užitečnosti pro dotyčný kolektiv mravenců, včel apod. Najednou, jsou-li pohromadě, pracují jako organizovaná část velkého jediného celku, jednoho těla. Omezení na kombinaci užitečnou pro mravence apod. je dáno souhrnem genů jednotlivých mravenců. Jejich souhrn patrně nevystačí na více a na vyšší kvalitu. Biologovi se zde napovídá, že existují též jiná těla než ohraničená kůží.

Ke druhému bodu. Juliana z Norwiche asi měla pochopit něco obdobného. Když malé součásti lidské bytosti se propojí v lidském organismu, není třeba ničeho více k tomu, aby vznikl myslící a samostatně jednající člověk. Nebylo třeba ho nějak zvlášť tvořit. Stačilo připravit a spustit tu organizaci a člověk byl stvořen. Vznikla rázem vyšší kvalita činnosti, než jakou prokazuje kterákoliv částička člověka sama o sobě. Vzniká tedy propojením částí kvalitativně podřadnějších celek "zázračně" lepší a dokonalejší než každá část tohoto celku zvlášť. Ani mravenci, ani člověk nevědí, jak k tomu dochází, ale prostě to nastává. Pozor ale, nastává to nechtěně, samovolně, aniž by mravenci dokázali předvídat, čeho jsou schopni. Člověk pak připadá být tažným koněm, který si není vědom své obrovské síly, ale prokazuje ji pokorně, je-li zapřažen do nějakého lidského programu. Není to jen pokora, ale i nevědomost, jestliže se člověk dává zapřahat jen do lidských programů společnosti, která je stejně nevědomá jako onen jedinec. Kdyby věděl, co může..... U lidského jedinca může dokonce dojít k nežádoucí kombinaci s nežádoucími vlastnostmi, neboť jednající mechanismus je slepý a staví z prvků, které má k dispozici.

Ke třetímu bodu. Tak tedy, k něčemu nestačí mít k dispozici jen jedinou tělesnost, aby se mohlo dosáhnout tohoto třetího kvalitativního stupně přeměny. Je třeba, aby se dva nebo tři sešli ve jménu Ježíše Krista. Je to tedy jen náboženská záležitost? Ani zdaleka ne. Rezervuji si hlubší výklad na pozdější příležitost, která se mi v tomto komentáři naskytne. Zatím jen toto: My už si dneska ani nedokážeme představit, jaká moc se za dob Ježíšových přisuzovala jménu čehokoliv a kohokoliv. Pojmenování tedy ještě

nebylo odtrženo od podstaty věci. Poznal jsem to na vlastní kůži, když jsem z nějakých důvodů neměl dostatek styku s lidmi a jejich řečí, že jsem si vynalezl celou řeč, jejíž některé prvky jsem po mnoha letech objevil např. v sanskrtu, v řeči starší než je čeština, a tedy také bližší povaze věcí. Pojmenování nebylo tehdy něčím odlišným od věci. A tak se dalo říci, že se tu při setkání dvou nebo tří děje totéž, co při daleko větším kolektivu mravenců. Vzniká nečekaně nová kvalita myšlení a činnosti, která není pouhým součtem rozumových kapacit těch dvou nebo tří, nýbrž vynoří se na povrch něco, co všechny tři předčí, osobní vedení (jehož reprezentantem v nejvyšším slova smyslu byl tehdy Ježíš a jeho postavení je zákonitě věčné v této roli) k nadlidským metám. My jsme už přišli na výhody týmové práce. Tým techniků nebo vědců se však neschází ve jménu Ježíše Krista. Pokusím se aspoň trochu přiblížit pojem "ve jménu Ježíše Krista". Týmová práce dopadne tím lépe, čím dokonaleji se podřídí členové týmu vedení jeho koordinátora. To stačí při zvládnutí lidských úkolů. Ale Ježíš tady slibuje, že může naskočit kvalita nadlidská, vzdají-li se ti dva nebo tři své vůle ve prospěch předpokládaného koordinátora jejich myšlení a chtění. Tento koordinátor je v každém člověku, jenže může víc než tentýž koordinátor v mravencích, neboť má k dispozici více než mravence, o tom jsme přece z biologického hlediska přesvědčeni. Promluvím konkrétně podle své zkušenosti. Kdybych byl v koncentračním táboře ve chvíli, kdy jsem si byl jist tím, že v zápětí budu zabit, nevzdal svůj život bez obracení se k sobě (např. lítostí nad sebou, loučením se životem apod.), nejen bych byl nevyvázl životem z té překerní situace, ale ani bych byl nezískal požehnání té chvíle v podobě nadlidské kvality poznání (najednou jsem věděl, co jsem před tím nevěděl a čemu bych se byl asi za celý život nenaučil, protože k tomu nejsou k dispozici nikde prameny a je toho příliš mnoho). Byl jsem však v té chvíli také součástí velkého mraveniště, kolektivu spoluvězňů, a aniž jsem věděl jak, převzal jsem od nich jejich kvalitu. Nastala totiž k tomu příhodná chvíle vlivem mého sebevzdání. I tuto vděčnost kolektivu jsem v té chvíli pociťoval. Náhle tam byli všichni více než bratři, stáli za mnou svým lidstvím. Tohle se může stát i v záporném smyslu, např. ve válkách, kdy jedinec bez rozmýšlení zabíjí, protože je propojen s kolektivem své strany a nikoliv se stranou nepřítele. Totéž jako u mravenců. Moc jsme se od nich nevzdálili! Tehdy v koncentračním táboře jsem přemohl sám sebe, a proto jsem nadlidsky, tj. bez fyzického a jakéhokoliv jiného úsilí, přemohl i esesmana. Tak se dá porozumět obecně onomu "kde se sejdou dva nebo tři....." Ono: "ve jménu mém" není ovšem přitom zanedbatelné. Nedělo se to v koncentračním táboře náboženským

způsobem, nýbrž fakticky. Vysvětlím jinde. Bylo by k tomu třeba moc stránek textu, proto zde výklad neopakuji.

Trochu to vysvětluje Lewis Thomas v další kapitole o živoucím jazyku (106-112). Mívám ve zvyku tutéž esej demonstrovat na sanskrtském slovu "joga" a jemu odpovídajícím českém slovu jho, německém Joch a francouzském joug, abych ukázal spojitost s oním "ve jménu mém".

Budu dále reagovat na dvě důležité myšlenky z kapitoly Zoo v Tucsonu (130-133).

1) "Věda získává většinu svých informací procesem redukcionistickým, tím, že zkoumá detaily, pak detaily detailů, až jsou posléze všechny ty nepatrné kousíčky struktury nebo nejmenší součásti mechanismu vyloženy na stole a připraveny ke spočtení a zhodnocení. Až když je to hotovo, dá se výzkum rozšířit tak, aby zahrnoval celý organismus nebo celý systém. Aspoň tak to říkáme. Někdy se zdá, že to je počínání ztrátové." (130)

Tuto ztrátovost pociťují asi nejvíce lékaři a je pociťována krutě všude tam, kde teoretická věda přichází do styku s praktickou aplikací. Pacienti v nemocnici si stěžují: "Už jsme tady několik dní a ještě nenasadili žádnou léčbu." Mají dojem, že se s nimi nic nedělá. Jsou na omylu, lékařský kolektiv provádí všemožné testy. Ovšem pacientu i při jejich největším spěchu se může přitížit nebo může i zemřít. V matematice použité v praxi už je tomu trochu jinak. Stavíme komín a při jeho propočtu nám vyjde, řekněme rovnice o 25 neznámých, které postihují všechny činitele rozhodné pro stabilitu a správné dimensování komínu. Kdybychom neznali onu redukcionistickou metodu, kterou nám nabízí matematická derivace a posléze integrace, nepostavili bychom komín, jaký má být. Musíme však napřed vědět o všech rozhodujících činitelích pružnosti, tažnosti a pevnosti materiálu s přihlédnutím k velikosti komínu, k jeho funkci, základům atd. Čili ne všude je ta redukcionistická metoda tak špatná. Ale v podstatě představuje pořád ještě mravenčí práci v jejím začátku bez živého osobního koordinátora.

Opíšu teď kousek z posledního českého naučného slovníku, neboť bychom se bez následujících znalostí dále neobešli. Můj výklad by vám připadal nepřijatelný.

"Kyseliny nukleové, zkratka NK, makromolekulární sloučeniny obsažené v buněčném jádře, vznikají spojením až několika set tisíc základních jednotek, nukleotidů, v polynukleotidový řetězec. Kyseliny nukleové se dělí na dva

základní typy: kyselinu ribonukleovou (RNK), jejíž cukerná složka je ribosa, a kyselinu deoxyribonukleovou (DNK), jejíž cukerná složka je deoxyribosa. Oba typy se liší přítomnými organickými zásadami. V DNK se dlouhá polynukleotidová vlákna splétají v dvojistou šroubovici. Oba typy kyseliny nukleové jsou vedle bílkovin základní a nezbytnou složkou živé hmoty, kde mají **funkci organizační**, zvl. pokud jde o přenos a uchování biologických informací. DNK je soubor genů, které určují jedince (genotyp), ovládá jeho vývoj a je nositelkou dědičnosti. Proto musí být nově vznikající molekuly DNK přesnou kopií molekuly původní. DNK řídí v buňce syntézu bílkovin, určuje jejich strukturu a řazení aminokyselin." (IES, 2. díl, str. 293 - Akademia 1981).

Pro úplnost ještě jeden údaj o tomto úžasném pokroku v biologii: 1959 Ochoa, Kornberg, Nobel. cena za objevy syntézy DNK a RNK, (USA) - 1961 M. Calvin (USA), Nobelova cena za objev genetického kódu. 1965 F. Jacob (Fr.), A. Lwoff (Fr.), J. I. Monod (Fr.). Nobelova cena za objev genetické regulace proteosyntézy.

Je tedy zjištěno, že DNK a RNK mají funkci organizační. Dobře, že tyto funkce v živém organismu probíhají samovolně. Jejich funkce se nedá ničím nahradit ani u přemýšlejícího člověka. I tak je tomu dobře. Potřebujeme svých sil a schopností jinde. Vraťme se pro zjednodušení pohledu k mravencům. Autor píše:

2) "Jednu větu bych věděl nejráději ze všeho: Když si ti mravenci udělali své mraveniště a všichni jsou v něm a dotýkají se a vyměňují si informace a celá ta masa se začne chovat jako jedno velké zvíře a **myslí**, co je proboha ta myšlenka? A když jsme u toho, chtěl bych vědět ještě druhou věc: když se to stane, ví o tom každý jednotlivý mravenec? Zjeví se mu ty mravenčí vlasy na hlavě?" (133)

Pane Thomasi, takové otázky mám velmi rád, protože si na ně dovedu pro sebe odpovědět, ale vám asi má odpověď stačit nebude. A proč si to myslím, protože nemáte za sebou právě mou minulost a právě mou zkušenost, nýbrž jinou, která z vás dělá uznávaného vědce, kdežto má zkušenost ze mne dělá někoho, kdo pochopí bez námahy všechno, co potřebuje pochopit, a nemusí tomu rozumět. A tak také vím, že mravenec jako jednotlivec, jedinec vůbec neumí stavět mraveniště, a nepotřebuje to umět ani když je velmi uměle a podle určitých zákonů staví. Pozor, to není intuice nebo nějaký zázrak. Množina jednoho, dvou nebo i sta mravenců je příliš malou množinou, než aby to začali umět, **v takovém množství je ani nenapadne** stavět mraveniště.

Nestačili by na takovou stavbu s tak malými silami. Ale je-li jich patřičné množství, nevím kolik, náhle začnou stavět tak, jako by každý z nich znal svou úlohu odjakživa a průběžně, lépe řečeno od narození, kdy ještě nedorostl do stavitele mraveniště. Nezapomínejme, že mravenci jednoho mraveniště se sebe vzájemně při každé příležitosti dotýkají. Přírodovědec si může myslet, že je to přenos informace, budiž, ale to by bylo příliš málo. Mravenci pociťují, nevědí proč, potřebu ustavičně posilovat jakýsi fluidický potenciál, vztah, raport mezi sebou, aby nepřestali tímto způsobem tvořit jedno jediné tělo. Jejich DNK slepě bdí nad neporušeností jejich dědičného kódu, ale nejen to, jsou propojováni mezi sebou jako baterie seřazené do série (+ a -). Toto přirovnání však vystihuje jen kvantitativní stránku věci, nikoliv kvalitativní stránku faktu. Kde se bere nová kvalita? Mravenci jedinci ani nenapadne, aby sám stavěl mraveniště, ani by to neuměl. Náhle ve spojitosti s více mravenci to nejen dovede, ale také to ihned provádí. Tato schopnost už tedy nepochází ze součtu DNK jednotlivých mravenců, ani z propojené síly s vedoucím mravencem, který tu schopnost by mohl mít. Spíše mi připadá, že nějaká vlastnost, která dosud ve všech mravencích spala, se náhle probouzí, a to automaticky, jako ty dřívější už probuzené vlastnosti. Proč se probouzí? Protože nachází pro probuzení nutnou vyšší kapacitu síly. Je tomu asi tak, jako se u lidí probouzí pohlavní síla, až když je člověk dosti silný k tomu, aby ji uživil, až se bude hlásit ke slovu. Jsme v přírodě často svědky toho, že pohlavní soužití tak vysílí, že jedinec po něm umírá.

Konkrétního koordinátora sil mravenců tedy budeme marně hledat, je v každém mravenci. Tento koordinátor překračuje hranice DNK jednotlivých mravenců, kteří se také proto vydávají na milost i nemilost, třeba až do úplného vyčerpání všech sil. Není také zvláštního koordinátora mravenčího nebo včelího, nýbrž jde o **kvalitativní** propojení všech DNK příslušného kolektivu. Něco podobného je možné i u lidí, a nejen možné, nýbrž i dost běžné. Nemám na mysli jen formálně nebo i neformálně utvořený tým vědců nebo techniků, nýbrž i vhodně provedenou spolupráci pacienta a lékaře, žáka s učitelem apod.

Vezměme si případ léčitelky paní Boženy Kamenické, t.č. působící v Plzni. Neví, jak je to možné, že když zkoumá moč pacienta, zastaví se na nepatrný okamžik její mysl a v tu chvíli zná diagnózu choroby (v podařeném případě) tak dobře, jako kdyby dělala mnoho testů a poznávala jejich výsledky. V krajně úspěšném případě pozná i povahu a sklony pacienta, všechny

jeho přednosti a nedostatky, jeho celkové založení, jako by provedla dokonalou psychoanalýzu. Je to propojení pacienta s léčitelkou přes moč pacienta dokonce i tak velké, že léčitelka aspoň na chvíli pocituje těžkosti pacienta a může o nich vykládat tak, jako by je sama prožívala. Bere další moč a prožívá utrpení dalšího pacienta atd. Ve svých 85 letech zdolá někdy přes sto rozborů denně. Někdy okamžitým výsledkem tohoto počínání je, že se pacientovi okamžitě uleví a choroba se dostane do nových kolejí směrem k uzdravení, a v těchto kolejích je pacient udržován nařízenou dietou, pitím bylinek resp. jinými léky, což má především význam zaměření mysli pacienta jedním směrem, od beznaděje k uzdravení.

Potřebuje paní B. K. vědět, jak se to může stát a co je vlastně příčinou těch jevů, které se opakují už do mnoha tisíců? Nepotřebuje. A přece tím není průběh diagnostický a léčebný narušen. Vždyť jde o něco jiného, než vědět odkud tato schopnost pochází. Toto vědění zastoupí nějaký automatismus probuzený vhodným způsobem u paní B. K. a v nejlepším případě a do určité míry i v pacientovi. DNK se setkaly a začly působit kvalitativně nově. U mravenců bylo zapotřebí hejno stejných mravenců, aby došlo k obdobné kvalitativní změně. Lidský organismus je tak mohutný ve svých schopnostech, že stačí dva nebo tři organismy najednou působit, aby se mezi nimi objevila nová kvalita, ony dva nebo tři přesahující. A tohle probíhá v tom směru, kam zúčastnění zaměří pozornost. Je-li pozornost zaměřena na určitý technický problém, je jejím výsledkem dokonalejší řešení technického problému, je-li veden náboženským směrem, dostavuje se pocit vnitřního osvobození od bývalého člověka, lidé se stávají lepšími, schopnějšími nastoupit eticky i nábožensky novou, lepší cestu. Říká se tam tomu sestoupení Ducha svatého.

Jestlipak je možné obdobné povýšení lidských i zvířecích schopností v důvěrném spojení člověka se zvířetem? Jsem přesvědčen, že ano. Vždyť DNK člověka a některého zvířete nejsou tak daleko od sebe (promiňte, mám mluvit o blízkosti genetického záznamu DNA, ale dopouštím se toho omylu záměrně), aby k tomu nemohlo dojít. Pes se asi cítí být tak nějak bratrem jej milujícího člověka a je mu toto povýšení cenné, že je ochoten za ně platit velkou cenu, třeba i umřít. Takhle dramaticky tento vztah obvykle neprobíhá. Jenže na straně psa povýšení se netýká oblasti způsobu poznání tolik jako bytí. Člověk se se zvířetem propojuje bytostně, neboť na straně zvířete v poznání nejsou jasně styčné body s člověkem. Opačně nahlíženo to dopadá tak, že v kladném případě může zvíře přenést svůj vnitřní

stav a poznatek na člověka. Podivil jsem se při četbě Moodyho spisů Život po životě a Úvahy o životě po životě, že co zažívali pacienti při klinické smrti, já jsem zažíval na břehu řeky Vltavy v Radavě pod Orlíkem, když mne husy uvedly do svého spánku s nimi, upozorňuji, že v mém předškolním věku. Měl jsem zážitek žlutého světla, které mne uvádělo do stavu blaženosti, jaká mně byla neznáma z mého ostatního života.

Tedy souhrnně: Mezi mravenci navození raportu přináší efekt konkrétního vědění, které jinak není obsaženo ve vědomí jednotlivého mravence. U lidí není třeba tak sáhodlouhého řetězu bytostného propojení, stačí propojení dvou nebo tří, kteří se zaměřili stejným směrem. Člověk je opravdu jedinečně výkonným transformátorem a multiplifikátorem, opravdovou křižovatkou vesmírových cest a ještě dále centrem křižovatek už za časem a prostorem. Tady ovšem křižovatkou nemíním nic prostorového, nýbrž jen spojení. V tom smyslu Ježíš bral svůj výrok: "bohové jste". Rozdíly jsou jen v DNA, ve stupni a v zaměření. U člověka tím zaměřením už je (poprvé u něho) uvědomělá vůle, i když je nutno ji v rozhodném okamžiku pozastavit, a čím vyšší úkol, tím dokonalejší musí být ono pozastavení. Ježíš tomu říká zapření sama sebe. Člověk je tedy kromě jiného středem bez času a prostoru všech zmíněných křižovatek, přičemž DNK a RNK fungují jako přenašeči transformace z bezčasého a bezprostorového a časoprostorového, řekli bychom, do praxe. Čím o vyšší organismus jde, tím organizace tohoto toku je závislejší na rozhodnutí a vůli jednajícího nositele. Tato vůle je tu u vyšších organismů hlavně proto, že je z čeho si vybrat. U mravenců, včel a jiných úzce specializovaných živých organismů není z čeho si vybírat, proto vůle vychází jen ze středu vedení a je transformována uniformě danými geny účastníků akce. Zmíněný tok ze středu do časoprostorové periferie způsobuje samovolný sebezápor. Toho jsme svědky už i u mravenců stavějících mraveniště. Mravenec jedinec v sobě zapře mravence jedince a stává se nedílnou součástí kolektivu mravenců. Nacházíme mnoho takových případů pouštění ze řetězu a přitahování řetězem v celé přírodě a toto střídání představuje trénink na individualitu, nebo na její přijetí. Tohle platí i opačně. Nejvíce by o tom mohli říci asketi a mystici. Sebezápor vede je do bezčasového střetu, oni se o tom vyjadřují po svém: k Bohu. Už o týmové práci víme, že této syntéze lze vědomě napomáhat. A to jsou oproti mravencům jen neomalené začátky příchodu do nějakého většího a výkonnějšího těla. Zdá se vám možná, že dohromady směšuji věci, které k sobě nepatří. K patřičnému směšování je třeba zkušenosti, a tu jsem bez své vůle záhy nabyt. Při první takové zkušenosti v mém životě,

tím druhým a třetím byli lékaři a matka, kteří společně usilovali o záchranu dítěte. Skok ze začátků k výraznému vyvrcholení není vyplněn nějakým pochopením toho, jak k němu dochází. Mravenci, kteří zčista jasna začnou stavět, zaručeně nevědí, jak došlo k této změně v chování a snažení.

Řeknu jen v heslech, co jsem už mnohokrát napsal, ale co musím opakovat, abych vysvětlil aspoň částečně mezeru mezi překročením hranic časoprostoru a pouhou náhlou kvalitativní změnou v činnosti.

Po několikanásobné operaci za vědomí v předškolním věku jsem si náhle přál znát, co je správné (první krok). Začal jsem si to přát jako následek vnuceného sebezáporu. Jeho vlivem jsem učinil velký skok kupředu. Co jsem poznal jako správné, to jsem se snažil provést (druhý krok). A kdybych se byl o to snažil jen těmi svými silami, jichž jsem si byl vědom, nebyl bych to svedl. Tato schopnost nově nabytá (odkud?) je dalším (třetím) krokem vpřed. S tou už je nutno hospodařit jako ne se svou a přitom nezahálet, nenechávat ji zakopánu. Pak nastává náhle nečekaný skok do oblasti poznání. Nevěřící člověk začíná mít jistotu o tom, že je vnitřně věčnou bytostí, a opět se opakuje totéž jako před tím, jenže na vyšší úrovni: Opět je tu potřeba jednat správně, schopnost být tohoto poznání poslušen a uskutečňovat správné až zase k dalšímu skoku, u mne ve 26 letech atd. To byly jakési fáze dostavění mraveniště. Mě tedy nepřekvapuje, že je tomu také tak u mravenců na mnohem nižší úrovni, že tomu někdy je také tak při týmové práci apod. U mravenců je ten přechod v kvalitě neselhávající, u lidí není neselhávající. Hlavním důvodem toho je existence velmi autonomní lidské vůle. (Také se pořád nedotýkáme vzájemně tykadly, a my je máme!). Téměř od začátku svého života (od oněch operací) jsem se mohl přesvědčit o tom, že vzdáváme-li se té vůle, která je vedena jen osobní zálibou, vždycky to přináší kvalitativní změny, někdy dokonce skoky. Např. okamžitě po určitém počtu operací při vědomí (byl tedy v tom také trénink a vypěstovaná schopnost vycházet ze sebe) ve třech a půl letech života jsem si přál vědět, co je správné a řídit se tím. U mravenců dochází ke změně kvality jednání vlivem onoho fluidického propojení mezi mravenci a vlivem jejich počtu, který si už vyžaduje vybudovat mraveniště na nových základech. Tedy zmohutní-li toto fluidum, dostaví se samočinně i nová kvalita. Obdobně u mě soustavným prováděním správného, i proti osobní vůli, něco narůstalo, a to pak přerostlo v novou kvalitu. Není třeba na všechno přijít, když stačí znát způsob, jak se na to přijde samo. A nemyslete si, že jsem při těch skocích často nešlápl vedle. Ale

ukázalo se to být stejně užitečné, jako bych se byl strefil. Všimněme si, jak se příroda trpělivě strefuje, kolikrát znovu začíná tam, kde už tolikrát zkrachovala. Základním principem omylnosti je relativita správného. Co je dnes a pro tuto situaci správné, zítra už v jiné situaci je nesprávné. Všimněte si pro srovnání vývoje vážky (odonata), jejíž dravé larvy žijí ve vodě, kdežto ta vážka, jak ji vidíme poletovat nad vodou, je nevinným idylickým tvorem. Dále bych doporučoval věřícímu křesťanu, aby porozjímal o rozdílu mezi společným zdrojem a pouhým předáváním života z jednoho nositele na druhého, když se modlí Otče náš a ne Otče můj.

A jsme-li už u té modlitby Otčenáš, jsou tam na jejím začátku zdánlivě záhadná slova "posvěť se jméno tvé". Jakápak záhada. Náš Otec byl v době Ježíšova života pojímán jako Tvůrce všeho. Posvětit jeho jméno tedy nemohlo znamenat nic jednoduššího než jednat ve stejném duchu jako on, tj. tvůrčím způsobem. Nejednají snad mravenci tvůrčím způsobem, když začnou náhle stavět mraveniště? Nepřidali se na stranu tvůrčí síly? Nevtělila se proto ona náhle do nich? Ovšem, kde (asi) se hned tak najde ta poddanská jednota ve stvoření u lidí? Neměli bychom se učit od mravenců? Jak vidíte, vzniká celá řada otázek, na něž se dá lehce odpovědět. Jaký to mají ti křesťané v ruce návod! A přitom u nich postačuje, vzhledem k jejich genetickým vlastnostem, aby se shodli dva nebo tři, aby se mohli modlit činností v pravém duchu Otče naš. Nemusí jich být tolik jako mravenců, aby vznikla ona tvůrčí pohoda, jaké jsme svědky při stavbě mraveniště. Kolik jsme zahodili hodnot, když jsme přestali věřit ve správnost Ježíšových návodů! Je-li pak v Otčenáši stanoven řád hodnot a řekl-li Ježíš, abychom hledali království boží **především**, proč tomu: přijď království tvé - předchází: posvěť se jméno tvé? Nejjednodušším způsobem vysvětleno: Nejednáme-li napřed v tvůrčím duchu, nemůžeme ani pomyslet na to, že by přišlo království boží a přejeme-li si to bez onoho posvěcování jména božího, je naše přání nesplnitelné. A teď ještě dovolte, abych se zasmál nad zoufalstvím člověka dobré vůle, který nemá tvůrčí nadání ani tvůrčí příležitost a přesto by rád našel království boží. Největším tvůrčím činem každého člověka je láska k bližnímu. Tam se tvoří hodnoty, nad něž není.

Pozastavme se také nad tím, jak je možné, aby vznikla válka, ve které se lidé vraždí bez rozmyslu, titíž lidé, kteří by v soukromí nezašlápli ani mravence a kdyby zabili člověka, byli by za to právem potrestáni a patrně vyřazeni z lidské společnosti jako nebezpečná havěť, schopná někoho nakazit svými sklony. Odpověď: Člověk má možnost vstoupit do světlých výšin milujícího

tvora právě tak jako sestoupit do tvrdého přírodního života, kde vzájemné vraždění je nutným regulátorem. Můžeme se rozhodnout, kam obrátíme své kroky.

Ke kapitole Chybovatí je lidské (141-144) mám tuto připomínku: Někdy nebývá chybné něco do určité doby, a pak to začíná být chybné, nebo i po sledování správného vloudí se do soustavy našeho jednání chyba, která zruší správnost všeho předešlého. Vlivem toho obojího jsem měl v 17 letech dojem, že jsem do té doby žil chybně. To byl nový omyl, ale umožnil mi, abych se pevně přidržel nových prvků poznání, které jsem před tím ani neznal, ani nepotřeboval. Abych je mohl potřebovat, musel jsem se dopustit omylu v hodnocení dosavadního života, jinak by se byly ty staré hodnoty pletly do nových a byl bych zůstal viset "mezi nebem a zemí".

Považuji za velmi užitečnou kapitolu: Mých mnoho já (145-147). Mám za to, že každý z nás má mnoho já, ale normálně jedno z nich je jakýmsi diktátorem, který si dovede s ostatními poradit. Ono ústřední já např. vlastní tělo, považuje je za své, a tak se dokáže také o ně starat. O tomto já jsem už napsal tolik, že to nebudu ani ve zkratce opakovat. Přesvědčil jsem se však, že výměna starého já za nové je občas nutná. Měl jsem tu výhodu, že jsem se brzy setkal s předsedou těch já, kterým nebylo žádné mé já, jinak řečeno, že jsem zachytil "hlas" o správném, který nebyl z mé hlavy. Tento předseda pak od 17 let mého života nabral novou moc nad dalším hlavním já atd. - Tím jsem se bezpečně vyhnul schizofrénii.

Rizika vědy (153-160). Mluví se tam o tom, zda jsou biologové oprávněni překomponovat DNA, genetické soustrojí, třeba někde v laboratoři.

Mám za to, že zde jsou cesty schůdnější než pouhým myšlenkovým pochodem, jak se dostat z dnešní genetické situace. Otázka: Proč by se měl biolog o to snažit? Řeknu s Lewisem Thomasem: "Přišly zlé doby pro lidský intelekt," (159) protože vůbec nestačí na pochopení přírody, včetně nás samých. Věda se musí smířit s tím, že bude muset nasadit jiné prostředky chápání než intelekt, nechce-li slevit ze své zvědavosti. A to by nám každý jogin řekl, že jsme ve své západní vědě vůbec ještě nezačali používat prostředky, které v nás netknuté spí a které jsou mnohem mocnější než intelekt. Jak jsem už naznačil, z příčin už vám známých, tyto prostředky se u mne začly hlásit k životu už v raném věku (jsou to tytéž prostředky, které mají k dispozici jogini, protože provádějí sebezápor. Jenže je tu podstatný rozdíl v tom,

že oni jsou vedeni osobně zkušeným vůdcem, kdežto já jsem byl veden neosobně), a protože jsem jich soustavně užíval, neuklidily se zase zpět do nevědomí, nýbrž přibíraly k sobě stále nové prostředky, mnou vůbec nechtěné a netušené. Promluvím aspoň o jednom kromě toho nerozumového poznávání relativně správného. Když jsem začal mezi 17. a 18. rokem intenzivně používat soustředovací metodu, měla tato, ačkoliv jsem si to nepřál, ani jsem to nepředvídal, za následek přetváření těla do všech buněk. Pociťoval jsem kvašení v celém těle, které, jak jsem zjistil kromě jiného, mělo za následek, že se nejen změnila má povaha a sklony, ale že jsem byl postupně stále snáze schopen udržet určitou intenzitu vědomí, kterou jsem před tím neznal. Vědomí se ukázalo být dynamickým činitelem, který při své rozpínavosti porazil např. intelekt, takže ten k tomu neměl co říci, a začala se mi otevírat nová pole poznání jinými prostředky než smyslovými vjemy a jejich rozumovým zpracováním. Obojí někdy odpadlo a uvolnilo cestu k vědomému překročení hranic osobnosti (zřejmě vliv onoho neosobního vedení). Změna zdravotního stavu, za kterou jsem vůbec nešel, byla jen jednou průvodní složkou celkového jevu. Mnohem důležitější bylo, že jsem překonal lidské představy o životě jako o něčem závislém na čase a prostoru. Když pak se tento stav dostatečně domestikoval, stal se východiskem k zažívání jakéhosi protiproudu, který si přinášel bezobrazové a bezeslovní poznatky (slovo považuji také za určitý druh obrazu, který musí být na určitém vývojovém stupni vždy nanovo odstavován) o hnací síle vesmíru atd. Mám za to, že se mi objevilo ono joginům známé pole vědomí za dosavadním rámcem vědomí, s tím rozdílem, že oni do něho vstupují pomocí lidských představ, kdežto já bez nich. (Na joginy a mystiky platí slova Bhagavadgity: "Napřed mne poznáš ve tvaru a pak bez něj." Kdežto na mě platí: "Od začátku pomalu začneš poznávat, co je za tvarem a pojmenováním, jako by sis začínal vzpomínat na svou nestvořenou pravlast.") To bylo způsobeno převráceným poměrem mého vývoje (vlivem krutých zásahů lékařů do vědomí o tomto našem světě): napřed "správné bez lidských představ o správném" a teprve pak "správné podle lidských představ". To byl patrně velmi šťastný začátek. Blahoslavení lékaři s jejich operacemi! Soustavně ze mne vymazávali lidské ztotožnění s tělem a lidské představy o světě umělým přetrháváním kontinuity závislosti vědomí na těle. obdobnou představu umějí zbourat podle potřeby i mravenci (a já jsem tu potřebu měl, když bolest při operacích byla smyslově nesnesitelná), když mají potřebu postavit třeba jen mraveniště. Stávají se všichni jedním tělem, které dokonale zvládává okolní neživý svět, pokud jej potřebuje pro

svou tvůrčí práci. A tu musím pochválit i svou matku, která stejně nevědomě, ale stejně důsledně jako před ní lékaři, mne učila, že tak zvané neživé věci jsou živé (matka působila na jiném poli než lékaři, pochopitelně, a pomáhala si z jiné strany než oni), když mě, patrně mnohokrát za sebou okřikovala, abych nemlátil se stoličkou, že ji to bolí. Přistoupil jsem nakonec na její "pravdu a přestal jsem dělit přírodu na živou a neživou. Všechno, čím se dalo hnout, co se dalo např. utrhnout, bylo živé právě tak jako já. (Házel jsem např. kamínky do vody a ne na tvrdou zem, aby dopadaly měkce.) Z tohoto povědomí jsem se ani dnes úplně nevymanil a jednám s věcmi opatrněji a ohleduplněji než mé okolí. Jaký pohádkový svět se ve mně zrodil. Dosud vypravuji dětem pohádky spatra, improvizovaně, jsou z toho pohádkového světa, a děti poslouchají tak napjatě a zaujatě, že poznávám, jak rády do tohoto světa vcházejí a že tam ještě patří. Vypravuji třeba: "..... A ten velký a všemocný člověk si myslel, že když chytí zajíčka a zabije ho, že se nic nestane a že jen on se bude mít dobře. Ale se zlou se potázal. Zajíček promluvil lidským hlasem: Nezapíjej, budeš litovat, mohu tě být prospěšnější, když mě necháš žít atd....." Nebo: "Šlápl vztekle na trávu, ale ona zakvílela: Proč mne ničíš, když mne nechceš použít pro svůj život. Ráda se s tebou podělím, budeš-li mne kosit pro svůj dobytek, ale nenič mne ze vzteku atd....." Děti, kterým takhle vyprávím, nevědí, že vzpomínám na svůj předškolní věk a že s nimi do něj vstupuji tak fakticky, jak jsem tehdy v něm žil. Musel jsem kdysi za to platit. "Kde to dítě žije?" ptali se vychovatelé na obecné škole a učinili vše, abych patřil jejich světu a ne přírodě. Co jsem se naplakal. Vždyť jsem jim ve všem vyhovoval. Byl jsem prvním žákem ve třídě, a to mne zachránilo před jejich hněvem. Ale vyhnali mne z ráje, musel jsem začít být člověkem vyhnaným z ráje, jako jimi jsou i oni.

Nepozastavuji se s autorem nad tím, co je peklo, tím méně nad tím, co je ráj. Okusil jsem jej v předškolním věku, a už mě do něj nikdo nedostane, protože jedno jsem pochopil správně, že z ráje se musí spadnout a také peklo není věčné, ale jsou to stavy, kterými projít je velmi žádoucí a užitečné a ničím nenahraditelné. Budme však rádi, že máme zvířecí ráj za sebou.

Velice poučná kapitola o bradavicích (161-165). Autor tam mluví o odstraňování bradavic hypnózou např. takto: "Ano, a kdo tedy dohlíží na takovou operaci? To víte, někdo to musí být. To asi nemůžete jen tak sedět v hypnóze, přijímat rady a rozkazy a nechat je vykonávat, aniž předpokládáte existenci něčeho velmi podobného kontroloru. To by nešlo nabulíkovat celou spleťtíou

transakci nižším centřům a neposlat jim taky celý složitý a detailní soubor specifikací, jaké jsou daleko nad mé schopnosti. O tom, jak se zbavit bradavic, ví nějaká neznámá inteligence, a to je myšlenka znepokojivá..... Kdybychom měli jasný obraz o tom, co se děje, když je taková bradavice odhypnotizována..... měli bychom i ponětí o tom druhu superinteligence, která existuje v každém z nás, nekonečně chytřejší než každý z nás a znalá fortelů přesahující všechny meze našeho dnešního technického myšlení." (164-165)

Z toho, co jsem napsal o svém předškolním věku, víte, že jsem s touto superinteligencí spolupracoval nevěda jak, ale daleko užitečněji a dokonaleji než je odhypnotizování bradavic. Důležité je, že nebylo k této spolupráci zapotřebí hypnózy, nepotřeboval jsem vyjít z normálního vědomí, jen se mi nějak rozšiřovalo. Dodal bych rád, že neexistuje nějaká speciální lidská superinteligence, jiná mravenčí, včelí atd., nýbrž jedna jediná, a že její vystupování navenek jí umožňuje živý organismus, jeho stav, např. bdělý, hypnotický, rajský apod. V nás jsou vrátka, kterými tato superinteligence se propouští k činu, dává se jí placet. Otevřeme-li vrátka, ona superinteligence pak sama působí lépe než lidská inteligence, jenže nevíme ani zdaleka, kolik těch vrátek v nás je a jak je otevírat. Mimochodem, otevírat vrátka hypnózou je ubohým břídilstvím oproti tomu, co dokáží otevřít v člověku indiští radžajogini, pokud ovládají jogu tzv. hadí síly (kundalini joga). Ale ani ti zdaleka nevědí všechno, co bychom o těchto možnostech měli znát. Jogini představují v mých očích dobře technicky vybavené explorátory. Technikou se mohou dostat na jakoukoliv úroveň vědomí, ale jen vnitřními pochody a stavy, ale převod těchto stavů do běžného vědomí vázne z mnoha důvodů. Nám zase chybí mravní vybavenost. Dále platí, že člověk pomocí jedné a téže superinteligence nemůže postavit mraveniště, mravenec nemůže pomocí téže superinteligence poznávat ani to, co jsem poznával pomocí ní už v předškolním věku, co je relativně lidsky správné v dané situaci, protože mravenec i člověk mají k dispozici jiné síto DNA.

O transcendentální metastarosti = TMS. (166-170)

Autor praví: "Člověk byl vždycky specificky úzkostným a úsilným stvořením s téměř nevyčerpatelnou schopností starat se. Je to dar, který jej odlišuje od jiných životních forem....." (166)

Ano i ne. Především pan Thomas neměl asi mnoho příležitosti pozorovat zvířata ve volné přírodě plné nástrah. Nedivím se tomu, když tráví většinu svého života ve velkoměstě. S

jakou ostražitostí se zvířata pouštějí u nás v přírodě (ne v Yellowstonském parku) do pastvy. Kolikrát úzkostlivě přerušují pastvu (např. srnky), aby se přesvědčila, zda někde na ně nečíhá nepřítel. A totéž pozorování jsem učinil u ptáčků, slétajících se ke krmítku. Přibližují se k němu v stále užších kruzích, než se dají do přichystaného žrádla. Nemusí ovšem jít jen o úzkostlivost, nýbrž o samovolný akt nebo stereotyp uchovaný z dávné minulosti zvířete a zapsaný nesmazatelně ve zvířecím chování. Např. pečlivé zahrabávání výkalů u kočky a psa, způsob lehání psů apod. Jednají ze záznamu a dnes už zbytečně, jako by starostlivě.

Lidské starosti však mají jiný původ než v záznamu z předhistorické doby lidstva. Navršují se složitostí života i znalostí. Říká se, že děti v rodinách lékařů více trpí nemocemi než děti v rodinách, v nichž nejsou pohromadě s odborníky na patologické zjevy. Něco na tom je. Říká se o Gotamovi - pozdějším Buddhovi, že žil zcela bezstarostným životem, dokud z nějakého nedopatření jeho strážců nespátřil umírat srnku. Poznání smrti na vlastní oči z něho učinilo starostlivého člověka, a nebýt té jeho starostlivosti, nebyl by se stal Buddhou, tj. osvíceným. Tady má pravdu Thomas. Člověk se stará vzhledem ke svému poznání a schopnostem o něco zcela jiného než zvíře. Jeho starosti mohou být též velmi malicherné. Pak jeho život ztratí na závažnosti. začne se podobat toku vody, která se rozlila do močálů, zastavila se tam, kde to jen tlí a bubulá a páchne hnilobou. Tam pak je každý krok nebezpečný. Ježíš musel své učedníky napomínat, aby se nestrachovali a nestarali, protože v jejich postavení, když byli vedeni jím, bylo by takové počínání nesmyslné. Kdyby člověk dokázal odbourat nesmyslné starosti, objevil by v sobě sílu, o které před tím vůbec nevěděl. Thomas je velmi vtipný člověk a často sebe obdivuje ve své duchaplnosti. To je druh duševního marasmu, který má blízko k malichernému promarnění života. Po takovém hraní s intelektem začne ovšem člověk litovat, že promarnil ty chvíle. Lítost je věrná družka starostlivosti. Řídí-li se člověk jen nějakým řádem, je jeho život velmi nudný a natrvalo nemožný. Potřebuje být vtipný, když je vtipný, potřebuje být chybující, když je člověkem, aby mohl mít starosti, jak své chyby napravit, ale měl by mít nějakou čest v těle, aby se držel na určité úrovni a nepadal z ní, aspoň ne pořád.

A tak bych chtěl bez vtipkaření promluvit o zážitku čistého, osvíceného znepokojení a starosti s tím spojené.

Když jsem začal plnit, co mi připadalo být správné, ubyla mi řada malicherných starostí, vlastně všechny úplně, tj. dosavadní všechny, ale nastala nová starost, jak dokonaleji plnit postulát

správného, život začal někam spět, nevěděl jsem kam a nepotřeboval jsem to vědět. Mohu říci obecně: Jakmile své starostlivosti udělíme směr a netěkáme jí porůznu, ona nás někam dovede, a dnes už vím kam: Ze starého já se ve skrytu začne rodit nové já, aby mohlo nastoupit včas na místo starého, až bude schopno samostatného života. To jsou podmínky - pro zrození mnohem silnějšího já, než jaké bylo dřívější (síla jeho se přesouvá z egocentrismu do poslušnosti vůči koordinátorovi), takže na přechodu z nadvlády jednoho do nadvlády druhého nevznikají dlouhé a bolestivé prodlevy. Ovšem rodí se já, které je jiným způsobem starostlivější než to staré, neboť středem té starostlivosti je J. A. Komenského "jediné potřebné". Celá ta třeba dlouhá výměna řady já nikdy nekončí. Je tomu jako v přírodě, kde tato výměna probíhá obvykle jen ve dvou nebo třech fázích, např. už zmíněná dravá larva vážky a nevinná vážka. Každé já, které se narodilo, musí také zemřít, aby postoupilo místo nezrozenému, jak se vyjadřují zen-buddhisté, nebo aby se mohla bez zábran volně projevat superintelligence, jak se vyjadřuje Lewis Thomas.

Kapitolu Omluva chápu jako výsměch egocentričnosti (171-174). Jakým duchaplným způsobem se to dá udělat!

Otázky o přirozenosti smrti (182-184) nebo o dlouholetém zvyku odvykat si smrti, se nedají řešit jen slovními hříčkami, ani přístupem zprostředka věcí. Je jisto, že člověk se chová jako nesmrtelná bytost, jak a kdy může. Tento bezstarostný pohled na život je mu vlastní a nelze ho nikomu vyčítat, protože se nedá zabránit tomu, aby něco z jeho nesmrtelné podstaty neprolínalo navenek. Je nesmírně zajímavé pozorovat, kdy a za jakých okolností se tak člověk chová a kdy ne.

Nadpis další kapitoly Cesta za hranice je pro toto bádání velmi příznačný. Neblížíme se ke konci všech lidských překvapení, ale po některých stránkách ke konci postupu pomocí známých intelektuálních měřítek. Dohadujeme se např. dnes, zdali je vesmír stacionární, tj. věčný, nebo zda je rozpínavý třeba podle teorie velkých třesků, nebo zda je pravda mezi oběma těmito názory.

Pokusím se přivést vědu na jednu velmi zajímavou stopu. Uvedu zde zkušenosti, na které jsem nepřišel vědeckou cestou, tj. spořádaně intelektuálně, nýbrž prostě tak:

V celém časoprostoru ustavičně probíhá proces přeměny bezčasového a bezprostorového na časové a prostorové. Z hlediska vědeckého, a tedy i časoprostorového, onen zdroj, ze kterého se všechno přetváří na časoprostorové je **nic**. Z hlediska onoho nic, jsou všechny věci z něho vyzařované abstrakce (a my

je považujeme za konkrétna), včetně časoprostoru. A protože se zabýváme jen tzv. konkrétními fakty, a ničím jiným se ani zabývat nemůžeme, uniká nám ono nic a je pro nás nepostižitelné. Jenže rovné s rovným se setkává. Staneme-li se ničím jako ono nic, nejen že se přesvědčíme o jeho existenci, ale odtamtud i začneme, napřed velmi sporadicky, později stále jasněji a častěji vycházet z onoho nic ke všem jeho abstraktům, tedy i k sobě.

Živý lidský soubor DNA - prosím jen živý a nikoliv jiný než lidský - má tu schopnost za určitých okolností všechno vyzářené z nic navzájem na sebe a mezi sebou poutat, takže se objeví zdroj veškeré té emanace - ono nic. Proč tohle může nastat jen v živém lidském organismu: protože jde o manipulaci s vyspělou vůlí, kterou má jen člověk, a o manipulaci s dostatečně širokým úsekem vědomí, které má v této šíři zase jen člověk. Superintelligence je jedna jediná, ale vlivem její vazby na různé organismy nemůže se v mravenci projevit jinak než jako mravenčí genius, v člověku pak v nejzazším případě při dokonalém sebezápore (rozuměj při vazbě všech součástí genetického záznamu navzájem) jako živé zdrojové nic. Střed života se z člověka odstěhuje k jeho zdroji, a protože ze zdroje všechno pořád vyzařuje, začne člověk odtamtud vycházet tam, kam upne pozornost. Kdyby však už tak jako tak fakticky tímto lidským nic nebyl, nemohl by si sebe uvědomit. Rozdíl je jen v tom, že dosud byl tím nic a nevěděl o tom, pak je tím nic a ví o tom. Nyní se snaží k tomu nic přiblížit např. sebezáporem, ale pak ono nic je v lidském vědomí. Základní chybou, které se člověk zde dopouští je, že se snaží ono nic napodobit klidem, ale jakýkoliv napodobený klid není pravým nestvořeným klidem onoho zdrojového nic, nýbrž klidem zjednaným uprostřed neklidného proměnlivého narozeného živého lidského organismu. Tato velká propast mezi klidem nestvořeného nenarozeného nic a vytvořeného nic se dá překlenout jen návodem, který překračuje jogické informace o klidu v samadhi. O tom jsem mnoho psal jinde. Uváděl jsem na mnoha místech dobře zachovaný návod Ježíše Krista. Chyba tedy je v tom, že se zvenčí pleteme do jedné části komplexní soustavy. (194)

Dobře si uvědomuji, že co se se mnou dělo po oněch operacích, nebyl už zásah zvnějška. Reagoval jsem jen na zásah zvnitřka soustavy narozeného člověka. Nepostupoval jsem jako lékaři v předvědeckých dobách při potírání syfilitidy nebo jiné nakažlivé choroby (195), nýbrž léčil jsem nakažlivou chorobu nevědomosti zcela vědecky tím, že jsem působil na bacil nevědomosti. Lékařský zásah zvnějška už tehdy nepokračoval.

Thomas správně radí: "Musíte jen nalézt toho, kdo se do věci plete..... a systém se postará sám" (196). Člověk je naváděn svým okolím od svého narození jen k tomu, aby rozumně svou vůlí vládl.

A to je málo, to nestačí k vyloučení nevědomosti v základní věci, nevědomosti o prapůvodu člověka a všeho, a pak se nedá podle vlastní vůle jít k základu věcí. Měl jsem opačnou tendenci, být "mimo stáda", (199) a bylo mou záchranou, že ze mne učinili civilizovaného člověka, tj. zařadili mě do stáda. Klášterní nebo poustevnická osamocenost není dobrým řešením, leda že by představovala jen krátkou přechodnou fázi v postupu celkovém.

Ke kapitole Diákonovo mistrovské dílo (203-208). Biologicky by bylo ideální, kdyby lidský život končil jako ta dokonalá Diákonova kára. Do této metafory Olivera Wendela Holmese je Lewis Thomas zamilován, a proč zrovna do řeči o ztroskotání káry pod farářem? Odpovídám za něj a uvádím příslušný citát napřed:

"Zvedne se farář, zírá, najde stěží,
tam, co stálo jeho jednospřeží,
hromádka bědných sutin u nohou mu leží.
A jeho kůň mu zbývá na otěži!.....
.....tak rozpadla se sulka bezděčně -
Všude a nikde zvlášť a přímo v rukách -
Na způsob bubliny, jež bez přípravy puká."

Podám výklad nejen za Lewise Thomase, který si jej nemohl dovolit, protože je vědcem, ale i za všechny kdykoli zemřelé, protože ti mluví jen ve spiritistických seancích, a kdo tomu má věřit, nebo když se zpovídají lidé prošlí klinickou smrtí, jak píše Dr. Moody (viz díla dříve citovaná).

Zvedne se farář, rozumějte člověk po fyzické smrti a zírá na své mrtvé tělo. Kůň mu zbývá, to je mysl, a s tou žije potom dál i bez ztroskotané káry.

Životní zkušenost mi napovídá ještě to, že umírat jako ta farářova kára rozpadem v hodině fyzické smrti je na věky se vlekoucí moc zcela na úrovni umírání zvířat. Takto je zakořeněná pověra. Je možno před fyzickou smrtí, a dávno před ní, popadnout koně a místo na káře jet dál na něm. A dokonce onen kůň, pobíhává, povídává mysl, může být vyřazen (Viz Patandžaliho definici soustředění: "Soustředění je zastavení změn myslícího principu") a zůstane čisté vědomí atd.

Kapitola Proč není s Montaignem otrava. Zde se autor dostává zase o krok dále.

Michel Eyquem de Montaigne (1533-1592) začal psát své úvahy od roku 1572, a ty se pak rozrostly do třech knih esejí, slavných po celém světě. Potvrzuje v nich relativitu lidských věcí a usuzuje, že "umění žít" se má zakládat na opatrné moudrosti, založené na dobré vůli a na duchu snášenlivosti. Jím opravené dílo vyšlo až po jeho smrti 1595.

Lékařská poučení z historie (239-252). Tuto kapitolu, kdybych měl ten vliv, bych dal prostudovat všem začínajícím lékařům. Vyjímám dvě myšlenky, které si zasluhují komentáře:

"Jaderná buňka je připravena k použití, dají se na ní osvětlovat mechanismy, jakými se geny spouštějí nebo vypínají během rozrůžňování vyvíjejících se buněk nebo během jejich dediferenciace, to jest návratu do nerozrůžněných stavů, což je případ buněk rakovinných." (245)

Velký dík za to vysvětlení. Když mě lékaři při nebo po odnětí kamene z ledviny (1970) dali injekci do stehna pravé nohy, stalo se, že mně stehno znecitlivělo a nadto jsem dobře nevládl pravou nohou, kulhal jsem. Lékař nevyločoval, že do normálu se noha může dostat po delší době, že bude možná třeba provádět rehabilitační cviky, nebo že budu trvale kulhat. Uměl jsem už z dřívějšíka uvádět nervy do souladu soustředěním do šlapadel nohou. Výsledek: Chromost, která trvala už den, za deset minut pominula a stav nohy se znormalizoval.

Podobné disciplíny se dá použít při rakovině, ale musí jí provádět pacient sám na sobě a musí to umět, to znamená, že musí mít zájem nadřazený pouhému uzdravení.

Stalo se před druhou světovou válkou v příbramské nemocnici.

Člověk s rakovinou žaludku a rozsevem, už nepřijímal vůbec potravu (zvracel ji), byl jedním mým přítelem upozorněn, že sice musí umřít, ale že by se mohl přeříkáváním mantram v nohách dostat vědomě za hranice pozemského života. (Upozorňuji, že příslušné mantram není indického původu, a také soustředění do nohou by se nedalo provádět v padmasaně, nýbrž jen ve vodorovné poloze). Ten člověk se uzdravil a za deset let umřel stářím. Takhle prováděné mantramy seřazují v těle buňky do série a vytvářejí z celého těla tak mocný směrovací náboj, že žádná metastáze v něm neobstojí. A tady platí, co říká L. Thomas: "Nevíme dost sami o sobě."(251) "Nemůžeme se zastavit na

dnešní úrovni chápání..... Potřebujeme vědu..... pro naději na moudrost, jíž náš způsob kultury musí nabýt, má-li přežít." (252)

L. Thomas tyto myšlenky specifikuje v kapitole Největší membrána na světě: "Musíte být schopni zachycovat energii a držet ji, uskladňovat přesně to potřebné množství a uvolňovat přesně odměřené dávky. Dělá to tak buňka, dělají to tak i její vnitřní ústrojky." (256)

Někdy začátkem 30. let tohoto století jsem spal v turistické noclehárně ve Spišské Nové Vsi na slamníku na zemi v nějaké školní třídě. Vedle mne ležel přítel Jaroslav Tauer. Ještě jsem nespal a cvičil jsem ono mantram v nohách. Přítel se nechtěně ve spánku dotkl mých nohou a dostal hroznou ránu, po níž s křikem se hnál ode mne jako z oblasti vysokého napětí a pomlátil se na druhé straně místnosti mezi naskládanými školními lavicemi. Řekl mi, že nic tak hrozného dosud nezažil. Takový náboj vzniká v baterii uspořádaných buněk. Lékaři by o tom měli vědět, protože samotnému organismu tohle při nejmenším neškodí.

Zatím platí, co řekl L. Thomas, že "jsme nejnovější, nejmladší a nejbystřejší jev v širém okolí." (269) Kdyby to znamenalo též, že naše bystrost má své mezery a meze a že je uznáváme a že se nevzdáváme naděje na překonání těchto mezí též jinými než dosavadními prostředky, nám obecně neznámými, pustili bychom se do hledání těchto prostředků a kdybychom je shledali dost schůdnými, začali bychom jich používat k tomu, abychom přerostli přes svůj druh do nového druhu, sice mnohem pokornějšího než je ten nynější, protože poznalejšího, ale za to schopného kráčet dál, nepřeslapovat na dosavadní úrovni pouhým prohlížením jejich detailů. Jak je přitom dobré, že ty detaily už dovedeme prohlédnout a pochopit jejich vzájemné souvislosti. Kdybychom si počínali jako Lewis Thomas a kroužili jako on ve stále užších kruzích kolem pravdy, také bychom k ní došli, zatím možná jako on ve své duši. Jak to, že Thomas má tak mnohostranný pohled na vědu? Ukazuje správně: Není na škodu, víš-li všechno, co můžeš vědět o svém oboru, naopak je to velmi výhodné, pokud se v tom nezabydlíš jako v jediném správném.

Člověk si už vydobyl své postavení v přírodě, a jak to bývá u přírodního řádu, po velkých bojích na ostří nože. Teď jde hlavně o dvojí: aby v tomto boji nepolevil, aby se při něm nechoval jako bezohledný vítěz, který zabíjí toho, kterého přemohl. Nebojím se mystiky, na rozdíl od akademika Málka, pokud tato nešlape ani po jediné buňce, nýbrž i tu používá k bohatšímu a všestrannějšímu životu. Thomas správně poznává meze rozumu, i při své bystrosti

myšlení se ve své logice nezabydlel. Zná její meze, prozrazuje mezi řádkami, že je to kruh visící ve vzduchu. Je to jako bychom našli malou věčičku na dlani, ale nevěděli o ní víc, než že je součástí mostu, po němž se dá jít. Také logika je nutným článkem tohoto mostu, jenom se nesmíme v žádné části mostu zhlédnout. Všimněte si, že s Thomasem už nejsme daleko toho, abychom považovali lidský život za most, zatím nevíme kam vedoucí a proč vedoucí, ale k tomu už nám nechybí nic jiného než po mostě jít a nebát se praxe přechodu. Bylo v tom kus štěstí, že jsem jako malé dítě po tom mostě šel a nepotřeboval jsem vědět kam. Jsem dojat, když vidím malé dítě, které samo nikam netrefí, ale drží se ruky matčiny v pevné víře, že je vedeno správně.

Proč se nebojím náboženství a mystiky? Protože jsem k nim dospěl přirozeným vývojem. Jestliže jsem po opakovaných lékařských zákrocích a jejich vlivem začal se řídit tím, co se mně jevilo jako správné, a to bez ohledu na mou vůli, na vůli podle těla, abych mluvil přesněji, začal jsem jít životem jako po mostě, na kterém jsem se nezabydloval. Tehdy jsem k tomu nepotřeboval pojem Bůh, náboženství, církev, a myslel jsem si o sobě, že v Boha nevěřím. Je to všeobecně velmi poučný postup. I vědec, který je přesvědčen, že to, za čím ve svém oboru jde, je správné a užitečné, zapomíná na sebe, a čím je dokonalejším vědcem, tím více mu jde o věc. Co hledá, to buď nalezne nebo nikoliv, ale dá se říci, v každém případě, že má cíl, a to konkrétní, definovatelný. Kdežto já jsem neměl konkrétní cíl. Snažil jsem se prostě jednat správně. Byl to cíl? Abstraktní? Nic z toho. Jen byl obecnější než u specializovaného vědce. Blížil jsem se k němu ze všech stran na každém kroku. Není divu, že jsem mezi 17. a 18. rokem náhle před tím vědomě stál nebo stanul. Byl jsem si jist, že jsem se setkal s Bohem nebo aspoň s nesmrtelnou podstatou člověka. Teprve tehdy vstoupilo do mého života náboženství, ale úplně jinak než naučenou slepou vírou. Vstoupilo věděním. Věda, na něco specializovaná, je jeho sestrou. Možná, že v dobách, kdy teologie byla založena na osobních zkušenostech teologů a ne na dogmatech, činila člověka pokorného před velikostí nekonečných možností poznání, kterých se nikdy nemohl dobrat.

A teď budu mluvit jen za křesťanství, abych výpověď zjednodušil. A pěkně zprostředka, abych se neutopil v historii. Nejslavnější západní universita Sorbona byla založena Robertem de Sorbon r.1257, a jejím cílem bylo založit ústav, na němž by se usnadnilo studium teologie nemajetným žákům. Na této universitě učil též slavný teolog svatý Tomáš Akvinský a své dílo Summa theologiae (1266-1273) měl jen v poznámkách. Ustavičně je

zdokonaloval podle narůstajícího poznání. V tomto správném postupu už po něm nikdo nepokračoval. Teologie, i proti vůli sv. Tomáše, zkameněla, zdogmatizovala se. Víím dobře, že už za života Tomášova se jeho zkušenost vzdálila od jeho spisu. Nemohl však zabránit tomu, aby si tehdejší církevní otcové neosobovali právo jím posuzovat všechno. Mezitím zkušenost vědecká se zvětšovala, kdežto zkušenost náboženská se nesměla hlásit o slovo. Tam se za takovou drzost smělo i upalovat. Viz mistr Jan Hus (1415). Ale ani přes tento teror se nedal úplně zabrzdit pokrok i v náboženství.

Od svých 17 let jsem začal chápat, v čem by měl spočívat pokrok v náboženství, aby ono nejen stačilo vědě, nýbrž aby se svými specifickými prostředky stalo opět jejím živým článkem. Chce to nezastavit se na nějakém stavu nebo u nějaké zkušenosti. V náboženství, právě tak jako ve vědě, je možný nekonečný pokrok, s tím rozdílem, že náboženství ve větší míře nemusí být tak dogmatické jako věda, protože nemusí být omezeno jen rozumovým poznáváním (to je dnes vědecké dogma). Může být nerozumné v tom nejlepší smyslu, neboť se může volně ponořit do prostředka věcí. Člověk je přece více než rozum. Kam bychom se dostali, kdybychom se měli starat třeba jen o nepatrnou část toho, co v nás probíhá bez zásahu rozumu, bez toho, zda víme proč a jak. A co probíhá takhle v těle, to obdobně probíhá v duši. Jenže poznávat duši není něco stejného se smyslovým vnímáním a rozumovým jeho zpracováním. Tato tak zvaná duševní činnost je jen malou částí vlastního života duše, asi v podobném poměru jako je to, co vědomě děláme, s tím, co se v nás děje bez našeho vědomí a bez čeho bychom nedokázali vůbec žít. Především duše má k dispozici daleko dokonalejší období smyslů, než jaké má k dispozici rozum. Tam není některý smysl slabší a jiný silnější. Tam není nedoslýchavých a krátkozrakých, a to už i proto, že duše má všechny smysly pohromadě v jednom asi tak jako je tomu v harmonickém souladu veškeré vnitřní sekrece v lidském těle s ostatními podvědomými činnostmi v těle probíhajícími. Nemusí napínat sluch a octnout se v nebezpečí, že mezitím něco unikne jejímu zraku. Potřebuje se opírat o tělesnost obecným samovolným způsobem, jako o dočasného nositele.

Nemohu pochopit, jak mohlo křesťanské náboženství přežít, když si záměrně trčelo na zkušenostech třeba i výtečného sv. Tomáše ze 13. století. Necht' je zde zaznamenáno mé vážné upozornění na to, co se v tomto vývojovém smyslu se mnou dělo:

V 17 letech jsem zavrhl jako klamný a nepotřebný způsob chápání a jeho uskutečňování praktikované do té doby. Nastolil se ve mně nový řád, který vydržel naživu do 26 let. Pak byl dokonce násilím zbourán v koncentračním táboře. Znovu jsem ho uznal za nedostačující se vším všudy a nahradil ho vyšším a životu bližším poznáním. A tak to jde dodnes dál. Dnes už sice poznávám, že tomu, co dnes vím, neodporuje to, co jsem dělal do 3 a půl roku, ani to, co jsem dělal do 17 let. Kdybych byl však ustrnul na úrovni ze 26 let, dávno by se celá ta vnitřní soustava ve mně zhroutila jako hromádka karet. Nerudovo "kdo chvíli stál, již stojí opodál" platí už dnes i o vědě, která vsadila na rozum a všechno chce posuzovat jen jím. Pak je sama donucena dělat tak nerozumné věci, že nad tím sám rozum zůstává stát. Vizte souručenství vědy a techniky s oběma světovými válkami.

Dnes už jsme, doufám, tak daleko, že nemusíme zavrhnout rozum, abychom mohli jít za něj a nad něj. Zůstane nám platným pomocníkem, budeme-li znát jeho meze možností. Přežití náboženství na úrovni 13. století považuji za velký zázrak, a začínám považovat za stejně velký zázrak, že přežívá lidstvo pod vedením vědy a techniky, když tyto se ohradily v pozicích rozumu. Uznávám přitom velký pokrok, který učinila věda a technika na úrovni rozumem vedeného poznání. Klanět se jim ale nemohu. Nepřísluší jim to. Nepotřebujeme přece vědu a techniku mytologizovat.

Proč tedy nemohu pochopit, jak to, že přežívá náboženství na úrovni myšlení ze 13. století? Mé "bezbožectví" nepřežilo mých 17 let, mé náboženství nepřežilo mých 26 let, dále pak i to nové mých 39 let života. Dostavovaly se katastrofy, které shladily s povrchu dřívější úroveň hodnocení a myšlení. Vidím, že něco obdobného se děje ve velkém i ve světě. Jaký zázrak, že náboženství zůstalo živé v Chardinovi, v Pateru Piovi i ve 20. století. Jak je samozřejmé, že se někdo staví proti neživému organismu náboženství. Proti Chardinovi a Piovi se postavit nemůže. Neměl by si počínat ani tak jako docent Skyba, když všechno, co mu nesouhlasilo s jeho světovým názorem, prostě vyškrtne jako nedokázané. Např. z Thomase: "Můžeme však vznést námitky proti představě, že by například v mraveništi mohlo existovat centrální řízení, jakýsi kolektivní mozek, v němž by byla sledována společenství i zároveň přesně rozlišeny funkce jednotlivých elementů celé skupiny." (280)

Ovšem že to není mozek, pouze mozek Skybův takhle usuzuje, ale ono centrální řízení v mraveništi je dávno dokázáno, už dobrých 70 let. Docent Skyba je na dobré cestě ke zkamenění

a zvěčnění prostředků vědeckého bádání. Brojím proti jakémukoliv zastavení na cestě, ať se ho dopustí kdokoliv, kdekoliv a na kterékoliv pozici, ať náboženské nebo ateistické, ať vědecké nebo technické apod. Jednostranný rozumový rozvoj poznání vedl a povede ještě k velkým vynálezům, ale bude stále více ohrožovat existenci samotného lidstva. Při nejmenším je zapotřebí přidat kontrolu etickým pokrokem. Také exaktní postupy, tolik nutné pro matematiku, fyziku, biologii a přírodní vědy, mohou být jen dobrými pomocníky následně, ale jsou nevhodné, protože neúčinné při primárním výzkumu o podstatě života. Např. připadá nám, že v živé přírodě se uplatňuje princip náhodného výběru, kterým se tam udržuje určitá rovnováha, počínaje světem bakterií až po druhy vyspělých zvířecích živočichů. Tak to je charakteristický pohled zvnějška. Rozum nám nic jiného nemůže zprostředkovat, než řadu obdobných pohledů zvnějška. Ale on je možný též pohled zvnitřka. Člověk usuzuje, hodnotí, to jsou začátky pohledů zvnitřka. Tím se prudce vyčleňuje z pouhé pudové vybavenosti zvířat. Všimněme si všetečných a nerozumných otázek dítěte. Pamatujte si, co se dovíte až na určitém stupni sebezáporu, že dítě tu prudce sahá po životě způsobem bližším životu než zvíře.

Prudce se tím vyčleňuje ze řádu zvířat. Zprostředkovatelem tohoto přiblížování k podstatě života je mezi dospělými řeč. Každý opravdový básník vám však řekne, že řečí se jen přiblížil ke vnitřní skutečnosti, kterou se snažil slovy zachytit, a že je třeba dalšího umělce, jakým je on, aby vystihl, k čemu básník svou řečí mířil, ale co pomocí ní nemohl zachytit. Totéž platí o hudebním skladateli, uměleckém interpretovi skladeb a o připraveném a pozorném divákovi nebo posluchači. Pravý hudebník si přeje podělit se o svůj vnitřní život krásy s posluchačem. Skladatel vede posluchače k tomu, aby v sobě zapřel běžného těkavého nehudebního člověka a odevzdal se hudbě a patřil jen jí. Zkrátka:

Člověk je tu na světě také proto, aby se mohl zapřít a tím překonat svou dosavadní úroveň. Představuje specializovanou formu života. Vyjde-li ze specializace, o níž neví, že je v jistém smyslu jejím věznem, zapře-li sebe specializovaného, octne se nečekaně, bez úvah hodnocení, tváří v tvář celému nesespecializovanému životu. Napřed ovšem odhalí jen jeho cíp, ale i toho je dost. Jsou v tom tady stupně. První jsem překročil ve třech letech, druhý v 17 letech, třetí v 26 letech, čtvrtý v 39 letech a není toho konce. Prochází se těmito stupni podle míry sebezáporu a míry sebepoznání. Obojí jde ruku v ruce. Nerozumná otázka dítěte je první známkou touhy po poznání.

Neokřikujte! Ono jedná podle své přirozené potřeby vědět. Někdy dětem odpovídám slovy pohádky. Je zajímavé, jakým způsobem se dítě naučí chápat pohádku. Sedmileté dítě mi zčista jasně řeklo: "Já vím, že to není jen pohádka." Kéž bychom i my dospělí poznávali, že co se s námi a kolem nás děje, není pouhý děj, nýbrž rozpoutávání pravdy, života a lásky. Jestli v tom rozpoznáme cestu a dáme se po ní, dostanou se k nám závažné informace až po okraj únosnosti, tj. následovatelnosti.

Už by bylo nutné, abych tyto poznámky o metodě trochu urovnal a uspořádal.

Než Eukleidés vyjel se svou geometrií do světa mezi lidi, musel jim ukázat směr, a to učinil svými axiomy, vyhlášením předpokladů, o nichž se nebude diskutovat, nýbrž ve které se bude věřit. Tím si zajistil, že všichni půjdou jeho šlépějemi. Ejhle, začalo se vírou! Ovšem jeho axiomy na jeho straně, Eukleidově, nebyly články víry, nýbrž konečným základním hlediskem, ke kterému dospěl po důkladném studiu o celé soustavě. Jsou tedy výchozí a zároveň výsledné.

Už jsem se zabýval nějakou zatím blíže neurčenou soustavou myšlení od roku 1930 do roku 1984, a to bez přestání, tak mi dovoluňte, abych předpokládal, že jsem mohl za tu dobu dospět k nějakým závěrům, axiomům, které vyplynuly z dvojího pohledu, jednak dolů na vědecké hemžení lidí zdánlivě neorganizovaně se pohybujících na svém úseku vědění a občas narážejících na sousedy, jednak z pohledu vzhůru do bezčasového a bezprostorového východiska, k původu toho všeho ve stavu před transformací do časoprostoru.

Hned musím opravit znění pojmů "nahoru a dolů" a "pohled". Tím nahoru a dolů nerozlišuji směr pohledu, nýbrž nutnost nevycházet ze spojení jak s bezčasovým základem, tak s časovou odvozeninou. Spojení nahoru je udržováno vědomím a vědomou činností, spojení dolů je udržováno příslušnou specializací, lidským tělem, lidským obsahem vědomí, zdokonalováním tohoto obsahu, pokud možno jeho konkretizací v času a v prostoru, tzv. povoláním, prováděným poctivě se snahou dosáhnout v něm samozřejmě samovolnosti, říkáme tomu užitečné návyky, které mohou být účelně rozšiřovány a občas překontrolovány, zdali neodporují průběhu toho dole a zdali neruší jasné vědomí při všem a za všech okolností - tj. směr nahoru. Stanovil jsem si přitom tři základní zásady, jimiž jsem se řídil. A ty jsou zapsány v Sladkém jhu. Daly by se v krátkosti nazvat pracovní disciplinou.

A teď k samotné laboratoři, kde se tyto výzkumy dějí. Rozlišuji laboratoř samu a tou je má tělesnost, a prostředí, ve kterém se nachází. Existence řádné laboratoře se neuhájí ani chvíli, přestane-li se dbát na prostředí, ve kterém je. S nedbalostí o to, se sice dá ještě po nějakou dobu živořit, někdy dokonce po celý život, ale jsou s tím spojeny tak velké potíže, kterým se říká omylem osudové střety, že bych radil vždycky včas se vrátit k ohleduplnosti, k ohledu na prostředí.

Vybavení laboratoře: O základní se nemusím starat. Je dáno mým postavením v přírodě, jemuž se říká podle vývojového stupně - člověk. Měl bych však vědět o něm pokud možno všechno, co mně nabízí věda. Budu pak s tímto vybavením zacházet rozumněji, účelněji. Při narození mi není ještě celé k dispozici. Při pohledu shora bychom mohli tělesnost považovat za automatizovanou kosmickou laboratoř, která přistála na zemi s určitým posláním. Vybavenost laboratoře má živou povahu, takže se postupně přizpůsobuje podmínkám v prostředí, do kterého byla zasazena, dalo by se říci, že vrůstá do prostředí a že se je učí stále lépe využívat pro své potřeby.

Další axiom: Člověk je vybaven takovým zařízením, které mu umožňuje vyjít vědomě z časoprostoru a neztratit vědomí. Toto zařízení nevyužívá, nýbrž si počíná tak **trochu** jako zvíře, spokojí se s rozvinutím automatismu (1), potřebného k životu mezi živočichy a na zemi. Vlivem rozumu, myslí, řeči však tlačí na horní mez tohoto automatismu. Těmito prostředky se dá provádět jen tlak nebo se klepe na dveře dalšího vyššího automatismu (2), který má funkci převodové páky z časoprostoru do bezčasovosti.

Indičtí jogini, nejvíce radžajogini, znají metodu, kterou se otevírají různá střediska za nervovou soustavou v těle, a tím používají klíče-tělo k otevření automatismu (2) systematicky. K tomu nejsou u nás podmínky, a nadto tato technika má za následek přechodné, ale někdy dost dlouho trvající zúžení vědomí jako prostředku k jeho rozšíření, natrvalo pak má za následek, že se přednostně otevře vstup biologicky nejpřístupnější, vstup do širší existence než je lidská, ale zároveň se přivedou ostatní vstupy přes poznání a lásku. Radžajogini mně budou odporovat: "Vždyť otevřením lotosu anahata se otevírá oblast neutuchající lásky, otevřením lotosu adžna a višuddhi se otevírá oblast neomezeného poznání."

Jenže je to otevření laboratorní, které funguje výborně v laboratoři, ale ne mimo ni.

Navrhuji jinou metodu, kterou se tato úskalí obcházejí: **zaujatost**. To je přirozená vlastnost, kterou má a užívá už dítě, ale nedůsledně a bez vytrvalosti. Dospělý člověk může zaujatost uplatnit při jakékoli činnosti. Ježíš ji definoval velmi prostě: "milovati budeš...."

Zaujatost se dá naučit. Uvedu symbolický příklad ze svého života. Teprve když jsem se přinutil zvládnout elementární matematiku, přestal jsem narážet na překážky ve vyšší matematice a začal jsem jí být zaujat. Ježíš tuto zkušenost vyjádřil obecně slovy: "Kdo se osvědčí v malém, osvědčí se i ve velkém" a naopak "kdo se neosvědčí v malém, neosvědčí se ani ve velkém."

Čili chce to dřinu v elementární oblasti života, až do samovolného zvládnutí pozemského života. Škoda, že nerozumíme oněm 30 letům Ježíšova života až do Jordánu. Měli bychom v ruce návod, jak si počínat v běžném nezázračném způsobu života, a tím zjednat podmínky pro "zázračný" způsob života "po třicítce" a pak dokonalou ztrátu sama sebe "ve třiceti letech" Ježíšových.

Mám-li vyslovit další axiom, vrátím se trochu k mytologizaci vědy, kterou jsem se snažil dost nevýrazně dokazovat na dramatických případech. Ukážu ji ještě jednou na méně zdramatizovaných ukázkách. Rozumím mytologizaci vědy točení se v začarovaném kruhu, kolem rozumu nebo kolem nějakého vynálezu, který sám o sobě je skvělý. Kdybych zašel pro příklady k vývoji mikrobiologie, objasnil bych tu věc velmi dobře, jenže příliš dlouze, neboť tam těch otáček v kruhu je dodnes málo. Proto zvolím mnohem jednodušší ukázkou. Psychoanalýza dra Sigismunda Freuda v její původní verzi: jedinou hnací silou podvědomí je libido, pohlavní pud. Sice už jeho následovníci Adler, Jung opravili tuto verzi, ale kolik toho točení v kruhu kolem libido, jak se ta slibná psychoanalýza na dlouhou dobu zastavila nad tou přílišnou generalizací, než se přišlo na její neoprávněnost. Podobně tomu bylo v 19. století po objevení velkých přírodních zákonů. Kolik tu bylo snahy uzákonit, zastavit stav vědy na těchto dobrých základech. To jsou tedy příklady těch bohů ve vědě: přírodní zákony, atom, libido, bacil, virus atd.

Než zvedneme od nich hlavy, vždycky se hodně zdržíme. Není to jev jen škodlivý, protože ono se přitom jen nepřešlapuje a neupaluje, nýbrž se na místě, kde přešlapujeme, vytvoří důlek, do kterého se však stéká voda z okolních zdrojů, až si konečně všimneme i jich, přejdeme k nim, a pak se chyba opakuje u nich.

A jsme u dalšího axiomu: Na poli náboženském není možno dosáhnout, nýbrž jen dosahovat, totéž jako ve vodě. Nezabydleme se nikde na mostě do věčnosti, a tím je náš život.

Jiný most tam nevede než lidský život.

28. 1. 1984